

36- Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi***İlker AYDIN¹****Ayfer ÖKSÜZ²**

APA: Aydın, İ.; Öksüz, A. (2021). Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 579-619. DOI: 10.29000/rumelide.1036589.

Öz

Toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan millî, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizdir. Bu değerler insanların toplumda uyum ve birlik içerisinde yaşamasını sağlar. Değerler eğitimi bireyin kültürünü, inancını, erdemli olmayı öğrenip bunları davranışlarına aktarabilmesidir. Kendi sosyal ve kültürel değerlerini benimseyip yaşatan bireyin aynı zamanda evrensel değerlere de açık olması gerekmektedir. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren davranış olarak kazandırılması hedeflenen değerler eğitimi çocuk kitaplarında okudukları, dinledikleri öykülerde örtük olarak verilmelidir. Bunun için çocuklara sunulacak olan metinler, dilin inceliklerinin yanında toplumsal ve evrensel değerleri içermeli ve bu konulara hizmet etmelidir. Öğretim programlarının temel dayanağını oluşturan değerler eğitimi evrensel ve toplumsal değerleri çocuklara kazandırmayı amaçlar. Bu çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2005) ve Schwartz Değerler Sınıflaması Tablosu'nda yer alan değerler esas alınarak önemli Türk yazarların eserlerinin içerdikleri değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yansız seçilen 5 yazarın 22 kitabı incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle yapılandırılmış, veriler belgesel tarama modeliyle elde edilmiştir. Çalışma sonucunda eserlerin daha çok 'sevgi' ve 'duyarlılık' değerleri üzerine kurulduğu, bu değerleri 'çalışkanlık' ve 'yardımseverlik' değerlerinin takip ettiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Değerler, değerler eğitimi, Türkçe eğitimi, çocuk kitapları

Analysis of children's books in terms of values education**Abstract**

It is our national, spiritual, social, moral and cultural values that form the basic structure of our social life. Values education is the ability of individuals to learn their culture and beliefs, to be virtuous and to transfer them to their behavior. The individual who adopts and lives his social and cultural values must also be open to universal values. The values that are intended to be given to children as behaviors from an early age should be given implicitly in children's books, in the stories they read and listen to. For this purpose, the texts to be presented to children should include social and universal values and serve these issues. Values education that forms the basis of the curriculum aim to add universal and social values to children. In this study, it is aimed to examine the works of important Turkish authors in terms of the values contained in the Turkish Curriculum (MEB, 2019),

* Bu makale "3rd International Conference on Social Sciences and Humanities (ICSSH2021)"de sunulan sözlü bildiriden üretilmiştir.

¹ Prof. Dr., Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (Ordu, Türkiye), ilkaydin67@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3369-7724 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 12.11.2021-kabul tarihi: 20.12.2021; DOI: 10.29000/rumelide.1036589]

² YL Öğrencisi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD (Ordu, Türkiye), ayferoksuz1967@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3050-3544

Social Studies Course Curriculum (MEB, 2005) and Schwartz Values Classification Table. Accordingly, 22 books of our 5 authors who were selected without bias were examined. The study was structured by qualitative research method and the data was obtained by documentary scanning model. As a result of the study, it was determined that the works were mostly built on the values of 'love' and 'sensitivity', and that these values were followed by the values of 'industriousness' and 'helpfulness'.

Keywords: Values, values education, Turkish education, children's books

Giriş

Sözlü ya da yazılı olarak insanlar arasında düşünce paylaşımı ve iletişim işlevini üstlenen dil, toplumların ve bireylerin kimliğini temsil eden, onları şekillendiren ve geliştiren en önemli unsurlardandır. Dil, bir düşünceyi ifade etme ve ses, jest, yazı gibi işaretler sistemi aracılığıyla iletişim kurma yeteneğidir de. Bu yeteneği sayesinde insanlar diğer canlılardan ayrılır. Dil, bireyin sosyalleşmesine ve aidiyet duygusunun gelişimine önemli katkı sunar. Dili iyi kullanamayan bireyler birbirlerini anlayamaz ve yarınlarını inşa edemezler. Birbirini anlamayan bireylerden oluşan bir toplumun da ayakta durması ve ortak kimlik anlayışı oluşturması beklenemez. Bir uzlaşma aracı olan dil aynı zamanda en önemli kültür taşıyıcısıdır. Bir topluma ait olan kültürel değerler ancak dil ile varlığını devam ettirebilir. Şen'in (2007) vurguladığı gibi dil aynı zamanda değerlerin aktarıcısıdır. Yüzyıllar öncesinden günümüze, sözlü ve yazılı anlatım yolu ile değerlerin aktarımını sağlamıştır.

Alan yazında değer(ler); "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık" (TDK, 2011); "Belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi...Davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar" (Erdem, 2003: 56); "Bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler" (Çelikkaya, 1996:168); "Bütün kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler (Tezcan, 1974: 14); "Bir şeyin veya şeylerin ehemmiyetini ortaya çıkarmayı amaçlayan soyut ölçü ve tüm bunlara karşılık gelen kıymetli, faziletli ve fayda sağlayan tüm nitelikler" (Dilmaç ve Ulusoy, 2016: 13); "Genellikle davranışların, eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların, eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör" (Schwartz, 1999: 24-25) olarak görülür.

Değerlerin sınıflandırılmasında; Spranger (1928), Allport-Vernon-Lidzey (1960), Mengüşoğlu (1965), Rokeach (1973), Schwartz (1992), Güngör (1993) gibi isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Çapoğlu ve Okur, 2015: 91). Genel sınıflama olarak kabul edilen Spranger'in yaklaşımında değerler; "estetik, teorik, ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî değerler" olarak altı gruba ayrılmıştır. Bu değer grupları daha sonra Gordon Allport, Philip Vernon ve Gardner Lindzey tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004: 55). Schwartz, Rokeach'ın değer sınıflaması üzerinden 10 temel değer grubu belirlemiş ve her bir değer grubu için de çeşitli değer beklentileri oluşturarak toplam 56 değer belirtmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60-61; Akbaş, 2004: 34). Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Schwartz Değer Sınıflandırması

Değer Grupları	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek.
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi.	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazzalık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı.	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, (kendine saygısı olmak).
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek.	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi koruma, iç uyum.
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme.	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, başşayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat).
Geleneksellik (tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Açakgönüllülük, dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, dünyevi işlerden uzaklaşmak.
Uyuma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınıflandırılması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.
Güvenlik (security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu ve sağlıklı olmak.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında; Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak

hususlarında değerler eğitiminin önemine vurgu yapılmaktadır.

Güncel öğretim programlarında (MEB, 2019) ise değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmez; öğretim programlarının bakış açısını oluşturan ilkeler toplamı olarak görülür ve bütün eğitim sürecine yayılır. Öğretim programlarında yer alan 'kök' değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardım severlik olarak sıralanır.

Ulusal ve evrensel değerlerin genç bireylere erken yaşlardan itibaren kazandırılması önemlidir. Bu konuda aile, yakın çevre ve eğitim kurumlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Çocukların doğruları öğrenmesi ve hangi davranışların başka insanlar tarafından kabul edilebilir olduğunu benimsemesi için yardıma ihtiyaçları vardır. Değerler eğitimi bu aşamada öne çıkmaktadır. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek; aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasındadır. Evrensel değerlere uygun yapılandırılmış değerler eğitim programlarının bireyin sosyal beceri ve sosyal davranışını, günlük hayatta ortaya çıkan toplumsal sorunların üstesinden gelmesini, özgüven ve benlik saygısını anlamlı düzeyde artırdığını göstermektedir. Mencious (1997) özellikle okul öncesi dönemde

değerler eğitimine başlamanın önemine dikkat çeker. McCambridge'in (2004) gözlemlerine göre gerek kamu gerekse özel okulların görevi, öğrencilerin iyi karakter ve yüksek ahlaki ilkeler geliştirerek erdemli bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktır. Erken çocukluk döneminin, bir çocuğun ahlaki gelişiminde özel öneme sahip olduğu bilinmektedir (Kohlberg, Levin ve Hewer, 1983). Bu dönemde değerler eğitimi denildiğinde kişilik, ahlak ve karakter eğitimi kavramları ön plana çıkmaktadır (Pekdoğan ve Korkmaz, 2017). Gelişimin ilk yıllarında kazandırılması gereken bu değerler sosyal ve bilişsel gelişimle de bir bütündür (Balat, 2004). Wolf ve Wolf'a (2002) göre ilk 6-7 yıl boyunca çevreleriyle etkileşim yoluyla, bilişsel çatışmaları müzakere etme ve ahlaki düşüncelerini yeniden düzenleme konusunda deneyim kazanan çocuklar, bilgi yapıları ve sosyal anlayışlar geliştirebilmektedir. Birçok araştırmayla desteklendiği gibi değerler eğitimi akademik başarıyı olumlu yönde etkilemekte (Singh, 2011), bireylerin daha mutlu bir hayat sürmesine yardımcı olmaktadır (Kirschenbaum, 1994). Bu bağlamda eğitim kurumları çocuklara değerleri öğretmeli ve bu öğrenmeleri çeşitli yöntem ve materyaller ile desteklemelidir (Svirbel, 2007; O'Connell, 2012; akt. Pekdoğan ve Korkmaz, 2017: 61).

Okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılması gereken değerlerin kitaplara yansıdığı görülmektedir. Çünkü çocuk kitaplarında eğitsellik kaçınılmazdır (Dayıoğlu, 2000). Çocuk edebiyatı eserlerinin edebî zevk edindirme, okuma alışkanlığı kazandırma, hayal gücünü geliştirme gibi işlevlerinin yanı sıra önemli bir işlevi de değerler eğitimine katkıda bulunmaktır (Yılmaz, 2013). Bu bağlamda çocuk edebiyatı; konusu, içeriği ve üslubuyla çocuklara uygun tüm yazınsal ürünleri kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkar. Anderson (2006) çocuk edebiyatını; çizgi romanlar, fıkra ve karikatür kitapları, ön sayfadan arka sayfaya doğru okunması amaçlanmayan sözlük ve ansiklopediler gibi kurgusal olmayan eserler hariç, çocuklar için yazılmış tüm kitaplar olarak tanımlar. Redmond (2008) ise çocuk edebiyatını, çocukların okuyacakları ya da onlara okunacak şekilde çocuklara hitap etmek üzere tasarlanmış yazılar olarak tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri arasında kurmaca yazın, şiir, biyografi ve tarih bulunur. Ayrıca sözlü geleneğe dayalı bilmece, fıkra, fabl, mit, efsane ve halk hikayelerini içerir. Bu bağlamda bütün Türk ve dünya klasikleri, hikâye, mit ve efsaneler çocukların okuması için uyarlanabilir, onlara ulusal ve evrensel değerler özümsetilebilir.

Anderson'a (2006) göre karakterler, bakış açısı, ortam, olay örgüsü, tema, üslup ve ton gibi edebi unsurlar tüm çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunmalıdır. Çocuklara yönelik geleneksel edebiyatta, iyinin kötüye karşı zaferi, hile, kahramanın arayışı, kaderin tersine çevrilmesi ve küçüklerin (güçsüzlerin) büyükleri (güçlülere) alt etmesi gibi birçok ortak tema vardır. Masalların amaçlarından biri kültürel değerleri ve inançları aktarmak olduğundan, tema genellikle belirgindir. Otten (2002), çocukları farklı türden edebi ürünlere maruz bırakmanın en iyisi olduğunu öne sürmektedir. Hepsi çeşitli kültürlerden alınmış klasikleri, halk edebiyatı ürünlerini, efsaneleri ve çağdaş hikayeleri birleştirmeyi önerir. Bu tür bir çeşitlilik, çocukların coğrafya, kültür ve zaman karşısında değerlerdeki benzerlikleri keşfetmelerini sağlayacaktır.

Çocuklar yarımın teminatı ve toplumun vicdanıdır. Gelecek onların omuzunda şekillenecektir. Bir birey olarak onların tam potansiyellerini geliştirmelerine yardımcı olmak, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun en önemli önceliğidir. Johnsen ve Johnsen (2007) toplumun, çocuklarının bilmesini ve yapabilmesini istediği şeyin, yurttaşları üretken, sorumlu, duyarlı ve katkıda bulunan bireyler olarak tanımlayan ortak payda olduğunu belirtir. Bu ortak payda okulda başarılı olmak, sorumlu kararlar almak, başkalarını önemsemek, topluma katkıda bulunmak, sosyal ve kişisel becerileri geliştirmek ve bir dizi temel ortak değer geliştirmektir. Lickona (1993), ahlak ya da karakter eğitiminin ahlakın bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerini kapsayacak şekilde tasarlanması gerektiğini vurgular. Bu eğitim, öğrencilerin temel değerleri anlamalarına, bunları benimsemelerine ve kendi yaşamlarına

uyarlamalarına yardımcı olmalıdır. Çocukların doğruları öğrenmeleri ve hangi davranışların başka insanlar tarafından kabul edilebilir olduğunu kavramaları için yardıma ihtiyaçları vardır. Değerler eğitimi bu aşamada öne çıkmaktadır. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek; aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasındadır. Evrensel değerlere uygun yapılandırılmış değerler eğitim programlarının bireyin sosyal beceri, sosyal davranış, günlük hayatta ortaya çıkan toplumsal sorunların, demokratik değerler kazanımını, özgüven ve benlik saygısını anlamlı düzeyde artırdığını ortaya koymaktadır.

Çocuk edebiyatının önemi

Genel olarak çocuk edebiyatının bir ahlak ve değer eğitimi aracı olarak öneminin üzerinde fazla durulmadığı görülür. Oysa çocuk edebiyatı oldukça zengin bir içerik sunabilmektedir. Çocuk edebiyatının kazandırdığı yaklaşımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (Ateequ, 2015):

- Olumlu, kişisel, sosyal ve ahlaki eğitimin telkin edilmesine yardımcı olur. Bazı çocuklarda bu değerler yeterince gelişmemiş olabilir. Edebiyat çocuklarda bu değerlerin gelişmesine yardımcı olur. Çocuklara eğitimin önemi edebiyat yoluyla aşılanabilir.
- Çocukların düşünce, tutum ve inançlarını etkiler. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin olumlu etki yaratabilmesi için dikkatle seçilmesi gerekir.
- Sınırlı dünya bilgisine sahip olduğu için çocuğun yaşadığı dünyayı daha iyi tanmasına yardımcı olarak ufkunu zenginleştirir.
- Çocukların öykülerde okudukları olumlu karakterlere bağlanma eğilimi geliştirmelerine yardımcı olur. Bu, karakterleri hayali arkadaşları haline getirir.
- Çocuklara yönelik bir içgörü ve anlayış geliştirir. Edebiyat, çocuklara hayatta birçok şeyi bilme ve öğrenme fırsatı verir. Çocuk okuduğu hikayeler hakkında derinlemesine düşünür, yargılar ve gerekçeler sunar. Örneğin bir çocuk, kendi anne babası hayattayken anne ve babası öldüğü için acı çeken başka bir çocuk hakkında bir şeyler okursa, bazı şeyleri öğrenir ve anlar. Ebeveynlerinin hayatta olduğu gerçeğini takdir etmeye başlar ve onlara ilgileri için teşekkür eder.
- Çocukların genellikle nasıl ve neden sorduklarını yanıtlamaya yardımcı olur.
- Çocukların algılama güçlerini geliştirir. Çocuk masalları dinlediğinde ya da okuduğunda, muhakeme etmeye ve sorunlarına nasıl çözüm bulacağını düşünmeye başlar. Çocuk okudukça zihnini genişletecektir yani algısı gelişecektir.
- Çocuklara hayatın durağan olmadığını; işlerin bazen daha iyiye ya da daha kötüye doğru değişebileceğini öğretir. Örneğin şehirde büyüyen bir çocuk her şeyin güzel, her yerin pırl pırl ve bakımlı olduğunu düşünebilir. Çocuk edebiyatı onlara her yerde her zaman işlerin aynı olmadığını öğretmeye yardımcı olur. Çocuğun hayal gücünü harekete geçirerek yaratıcılığı destekler.
- Çocuk edebiyatı, çocuğa okuma ortamı hazırlamaya yardımcı olur.

- Etik standart değerler sistemi geliştirilmesine yardımcı olur. Çocuk edebiyatında çocuklara, olumsuz şeylerin oldukça fazla olduğu bir toplumda büyüdükleri anlatılır. Örneğin, bir çocuk ne zaman mahallede çocuğunu hırsızlık veya herhangi bir kabahatten dolayı cezalandıran bir anne görürse, bundan ahlaki bir ders çıkarır. Hırsızlığın iyi olmadığını anlayacak ve hırsızlık yaparsa ailesi onu cezalandıracaktır.

Geleneksel akademik varsayım, çocuk edebiyatının eğitim sistemi için bir araç görevi gördüğü; eğitsel amaçları gerçekleştirmek için çocuk edebiyatını doğru ve en etkili şekilde kullanmayı öğrenmek gerektiği yönündedir (Court ve Rosental, 2006). Çocuk edebiyatı, var olan değerleri korumanın ve güçlendirmenin temel bileşeni, sosyalleşme ve geleneğin aktarılması için bir araç olarak görülebilir (Campoy, 1997; Jalongo, 2004). Çocuklara duyarlılık ve başkalarına karşı açık olmayı edebiyat yoluyla aşlamak mümkündür. Kitaplar ve hikâye metinleri, aslında genç okuyucuların tutum ve yaklaşımlarını şekillendirebilir, onların ahlaki dünyalarını inşa etmelerine yardımcı olur (Atlas, 2003; Gibbs ve Early, 1994). Kısaca çocuk edebiyatı ürünleri genç bireylerin ulusal ve evrensel değerleri gizil ve kalıcı olarak edinmesine önemli katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda özellikle erken çocukluk edebiyatı ürünleri, çocuğun gelişimsel, duyuşsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya uygun düzeyde kaleme alınmalıdır.

Edebî metinlerin ahlak eğitiminde kullanılması yeni bir eğilim değildir. Locke ve Arnold'dan beri 20. yüzyılda Dewey ve T. S. Eliot, ahlaki eğitim, gelişim ve edebiyat arasındaki ilişkiyi vurgulamışlardır (akt. Çubukçu, 2014: 27). Lombard'a (1995) göre özellikle öğrenciyi merkeze alan yaklaşımlar, çocuklara sosyal, ahlaki, dinî, kişisel, ulusal ve çok kültürlü değerleri sunmanın temel yollarından biri olarak sıklıkla çocuk edebiyatını kullanmışlardır. Çocuklara küçük yaştan itibaren okuma alışkanlığı kazandırmak ve onları edebî metinlerle tanıştırmak zihinsel gelişimleri açısından birçok yararı barındırdığı gibi karakter gelişimlerine de katkıda bulunmakta ve öğretilmesi amaçlanan değerleri kendi kendilerine kazanmaları sağlanmaktadır. Şen'in (2007) vurguladığı gibi okuma kitapları, ilköğretim çağı çocuğunun hayal dünyasını ve dil becerilerini geliştirmek, kişilik gelişimine katkıda bulunmak; millî, manevi, ahlaki, evrensel, kültürel, insani değerleri edindirmek açısından son derece etkili bir araçtır. Edebi tür olarak öykülerin de ruhsal gelişimde önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir (Kilpatrick vd., 1994; Birch, 2005). Öykülerdeki karakterlerin yansıttıkları durumların doğrudan tartışılması, öğrencilerin karakterleri anlamalarını ve sosyal bağlam ve ilişkileri değerlendirmelerini geliştirecektir (Çubukçu, 2014: 27).

Bu çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2005) ve Schwartz Değerler Sınıflaması Tablosu'nda yer alan değerler esas alınarak önemli Türk yazarların eserleri incelenmiştir. Bu amaçla Türk yazarların çocuk kitaplarında hangi değerlerin ne sıklıkla ve ne şekilde ele alındıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çocuk kitaplarının çocuklara millî, kültürel ve evrensel değerlerin benimsetilmesindeki yeri araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Araştırma, nitel araştırma özelliği taşımaktadır ve temel nitel araştırma ile gerçekleştirilmiştir. Temel nitel araştırma, tüm disiplin alanlarında ve pratikte uygulama alanlarında görülebilen, eğitimde kullanılabilen en yaygın nitel araştırma biçimlerindedir. Bu araştırma türünde veriler; gözlem, görüşme ya da doküman incelemesi yoluyla toplanır (Merriam, 2013).

Çalışma materyali

Araştırma, önemli çocuk ve gençlik edebiyatı yazarlarının en çok okunan eserleri üzerine gerçekleştirilmiştir. Çalışma materyalini Miyase Sertbarut'un *Çöp Plaza 1*, *Çöp Plaza 2*, *Yılankale* ve *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar*; Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş*, *Dört Kardeşiler*, *Midos Kartal'ın Gözleri*, *Suna'nın Serçeleri* ve *Işın Çağı Çocukları*; Bilgin Adalı'nın *Zaman Bisikleti 1*, *Güneşi Arayan Çocuk*, *Uzaylılar Geliyor* ve *Kaledibi Sokağı*; Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahalle Kahvesi*, *Tüneldeki Çocuk*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Mahkeme Kapısı* ve *Seçme Hikayeler*; Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk*, *Değirmen*, *Kağrı*, *Ses* ve *Yeni Dünya* adlı eserleri oluşturmaktadır.

Verilerin toplanması

Araştırma verilerinin toplanması, doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel (doküman incelemesi) tarama denir ve bu belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2012). Bu araştırma için tanınmış yazarlardan en çok okunan çocuk kitapları tercih edilmiş, seçilen kitapların değerler eğitimine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kitaplarda yer alan değerler belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı (adalet, sabır, saygı, vatanseverlik, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik), 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (bağımsızlık, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, estetik, adil olma, dayanışma, duyarlılık, saygı, aile birliğine önem, misafirperverlik, sağlıklı olmak, temizlik, vatanseverlik, barış, yardımseverlik, dürüstlük, sorumluluk, sevgi, hoşgörü) ve Schwartz Değerler Sınıflaması Tablosu (özyönelim, başarı, hazcılık, evrenselcilik, geleneksellik, uyma, güvenlik, iyilikseverlik)'nda yer alan değerler esas alınmıştır. Söz konusu kitaplar üç araştırmacı tarafından sırasıyla okunmuş ve gerekli kodlamalar yapılmıştır. İhtilafa düşülen noktalar alan uzman görüşü alınarak sonuca bağlanmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin gözlem sıklığını ve yüzdesel dağılımlarını göstermek için frekans analizinden yararlanılmıştır. Veriler frekans değerlerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanarak tablollaştırılmış ve kitaplardaki değerlerin dağılımı belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen verilerin yığılmalı frekans ve yüzdeleri gösterilmiştir. Ayrıca tespit edilen değerler, kitaptan seçilen örnek cümlelerle betimlenmiştir.

Bulgular

1. Miyase Sertbarut'un *Çöp Plaza 1* kitabına ait bulgular

Kitabın künyesi

Yazar	Miyase Sertbarut
Resimleyen	Maria Brzozowska
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Tudem Yayınları
Baskı	2020
Sayfa Sayısı	136

Elit City sakinlerinin çocuklarının bağışıklık sistemi çökmüştür. Bu sorunun tek çözümü çocuklara kan nakli yapılmasıdır. Elit City doktorları bu kanı Gülova Mahallesi'nde yaşayan çocuklarda bulur. Çünkü Gülova Mahallesi'nde yaşayan çocuklar çöpçü çocuklardır. Çöpçü çocukların bağışıklık sistemi çok güçlüdür bu yüzden bu çocukların kanlarına ihtiyaçları vardır. Yasal yollarla kan nakli yapamayan Elit City doktorları Gülova Mahallesi'nde yaşayan çocukların kanlarını çalmaya başlarlar. *Çöp Plaza 1* kitabına ait bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: *Çöp Plaza 1*'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Adalet	30
Dayanışma	12
Duyarlılık	11
Sağlıklı olmaya önem verme	9
Bilimsellik	4
Çalışkanlık	2
Dostluk	2
Temizlik	2
Yardıms severlik	1
Sevgi	1
Toplam	74

Tablo 2'ye göre hikâyede 10 değer türünde toplam 74 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'adalet', 'dayanışma' ve 'duyarlılık' değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değerleri sırasıyla 'sağlıklı olmaya önem verme' ve 'bilimsellik' değerleri izlemektedir. Frekansı daha düşük olan değerler 'yardıms severlik' ve 'sevgi' olarak saptanmıştır. Kitapta değerlerin dağılımı içerikle örtüşmektedir. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

"Asıl kirlilik bu sahte reçeteyi yazdırmaktır!" diye bağırdı. "Yasal olarak bu durumu gerekçe gösterip sözleşmeyi iptal edebilirsiniz ama ben de hakkımı arayacağım. Nasıl oyun bu? Arkasında ne var ortaya çıkaracağım." (s. 97)

Hurda depolarının bir kısmı üçkâğıtçıydı. Gram gram topladığı kağıtları, plastikleri eksik tartıyor, eksik para veriyor ya da sonra veririm deyip vermiyorlardı. İhsan abi "Biz zayıf taraftayız ancak birlikte hareket edersek güçlü oluruz." demişti. Bunun işe yaradığını anlamıştı Murat. En azından toptancının terazisi artık daha doğru tartıyordu ve belediye zabıtalı kovalasalar da yakaladıklarında dövüyorlardı. (s. 46)

"...Ekmeğe tok bir karındı. Sofranın demirbaşı, olmazsa olmaz, olmazsa uyku tutmazdı. Bu nedenle yere düşen bir parçacık ekmeği bile kaldırır. Tozunu üfleyp ya bir duvar üstüne ya da ayak altı olmayan bir ağaç dibine koyardı. Kuşlar, karıncalar, kediler, köpekler ve büyüteciler bile göremediği küçükçük canlılar için. Evdekiler de böyle yapardı." (s. 22)

2. Miyase Sertbarut'un *Çöp Plaza 2* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Miyase Sertbarut
Resimleyen	Maria Brzozowska
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Tudem Yayınları
Baskı	2020
Sayfa Sayısı	144

Sertbarut'un toplumdaki eşitsizliği anlattığı Çöp Plaza kitabının devamı olan Çöp Plaza 2 (Hayaller Hawaii)'de yazar, geçimini çöplerden sağlayan insanları anlatmaya devam eder. Dünyada sonu gelmeyen atıklar, bunların arkasında duran duyarsız firmalar, bu atıkların neden olduğu çevre kirliliği ve çöp toplayan insanların dramatik hayatları tüm gerçekliği ile gözler önüne serilir. Serinin bu kitabında sokaklarda çöp toplayarak yaşayan Balina Murat'ın aldığı bir teklif ile hayallerini gerçekleştirmek istemesi ve karşısına çıkan engeller anlatılır. Geri dönüşüm için atık toplayarak yaşamlarını sürdüren insanların çaresizliği ile devleşmiş firmaların önlenemez oburluğunun yarattığı dengesizliği hikâyeleştiren eser, herkesi hayatı sorgulamaya çağırıyor. Eserin genelinde duyarlılık ve adalet değerlerine değinilmesi aslında bir anlamda daha iyi şartlarda yaşayan insanların, zor şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan insanlara karşı duyarsızlığına ve dünyadaki adaletsizliğe vurgu yapmaktadır. Çöp Plaza 2 kitabına ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Çöp Plaza 2'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	18
Adalet	14
Dayanışma	10
Dostluk	4
Yardımseverlik	2
Sorumluluk	2
Hoşgörü	1
Aile birliğine önem	1
Sevgi	1
Toplam	53

Tablo 3'e göre 9 değer türünde toplam 53 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'duyarlılık', 'adalet' ve 'dayanışma' değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Frekansı daha düşük olan değerler 'aile birliğine önem' ve 'sevgi' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Çöplerini şehrin en bilinen meydanına yığdılar. Zaten bu kendilerinin değil, şehrin pisliği, en çok tüketenlerin pisliği ve şehirdekilerin görme hakkı olmalıydı. İnsan kendi çöpüne yabancılaşmamalıydı. Sokaklara kapaklı konteynerler koyarak, dışını yeşile boyayarak, plastik çim perdelerle atık tanklarını kaplayarak bu pisliği yok sayamazlardı, çöp vardı ve kolay kolay yok olmazdı. Konteynerden alınıp bir yerlere götürülüyordu, o bir yerlerde bazısı işe yarıyor, çoğu işe yaramıyor, iş yaramayanlar ya denize ya toprağa gömülüyordu. Toprağa gömülenler bir süre sonra yağmurla, selle, rüzgarla nehirlere, oradan yine son noktaya, denize yürüyordu. Plastik parçacıklar balinaların, yunusların karnında büyüdükçe büyüyor, bu birikimin sonu ölümdü. Daha küçük plastik parçacıklar da vardı, onları ne balıklar ne biz görüyorduk, görmeden yutuyorduk. Musluktan akan suda, yeni sağılmış sütte, marketten alınan yoğurta ve soluduğumuz havada bile plastik parçacıklar vardı. Arıların topladığını polen sanıyorduk; evet, yarısı öyleydi ama yarısı da balınanın karnında birikenin aynıydı. Balinalar ve arılar dünyadan ayrıldıktan sonra sıra kimdeydi? (s. 122)

“Ben Muraaat, Balina Muraaat Yarım plastik, yarım kağaat Böyle mi olur kardeş payı. Size ambalajın içiii, bana hep dışı...” (s. 58)

“Protesto edeceğiz! Geri adım atmak zorunda kalacaklar. Suriyelilerle, Afganlarla, kim bu fiyatı kabul etmişse onlarla da konuşacağız, yanımızda yer alın diyeceğiz. Ortak eylem yapabiliriz. Ortak hareket etmeliyiz!” (s. 90)

3. Miyase Sertbarut'un *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Miyase Sertbarut
Resimleyen	Hicabi Demirci
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Tudem Yayınları
Baskı	2017
Sayfa Sayısı	96

Sertbarut'un fırsat eşitsizliğini ve ötekileştirilmeyi konu alan çocuk romanıdır. Levent ve arkadaşları dil yetersizliğinden dolayı okuduklarını, dinlediklerini anlayamaz, derslerde de zorlanırlar. Öğretmen de onlarla ilgilenemez. Çünkü sadece onlarla ilgilenirse diğer öğrencilerin derslerinin aksayacağını düşünür. Bu yüzden onları en arka sıralara oturtur. Çocukların iki seçeneği kalır ya başarısız olup okulu bırakacaklar ya da kendi okullarını açacaklardır. Hurdacılık yapan Murat abi çocuklara yardım eder ve terk edilmiş fabrikayı temizleyerek kendi okullarını açarlar. Birbirlerine okudukları kitapları anlatarak dillerini geliştirirler. Çocukların bilgileri, özgüvenleri yerine gelir. Okula başladıklarında artık çok farklıdır. *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar* kitabına ait bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar*'da geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Çalışkanlık	20
Dayanışma	6
Sevgi	5
Yardımsızlık	4
Temizlik	4
Duyarlılık	3
Saygı	2
Dürüstlük	2
Sorumluluk	2
Hoşgörü	2
Aile birliğine önem	1
Adil olma	1
Sağlıklı olmaya önem verme	1
Toplam	53

Tablo 4'e göre 13 değer türünde toplam 53 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'çalışkanlık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'dayanışma', 'sevgi' ve 'yardımsızlık' değerleri izler. Frekansı düşük olan değerler 'aile birliğine önem', 'adil olma' ve 'sağlıklı olmaya önem verme' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Ekmeğimizin peşinden geldik bu yerlere. (s.7)

Amacım Murat abi için biraz mukavva toplamaktı. (s. 90)

Arkadaşlar Levo diye seslendiğinde hoşuma gider çünkü yakınlıktır, sıcaklıktır. (s. 7)

4. Miyase Sertbarut'un *Yılkale* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Miyase Sertbarut
Resimleyen	Kaan Bağcı
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Tudem Yayınları
Baskı	2015
Sayfa Sayısı	128

Yılkale romanı ihanete uğrayan efsanevi kadın yılan Şahmeran'ın insanlar tarafından öldürüldükten sonrasını konu alır. Şahmeran, insanlar onu öldürmeden önce bir yumurta bırakır, o yumurtayı korumakla görevli yılanlar canları pahasına görevlerini yerine getirir. Yumurta çatlayıp içinden Şahmeran'ın kızı çıkar. Bir sahafta harita bulan aç gözlü, doyumsuz defineci İhsan yanına yeğeni Mahir'i de alarak zengin olma hayaliyle yola çıkar. Mahir ve amcası, yerin yedi kat altındaki kraliçenin ve onun nöbetçilerinin varlığından habersiz çift başlı kartal heykelini bulmak için *Yılkale* civarına gelirler. Kendi toprağımızın efsanelerinden yola çıkıp çağdaş fantastik kurgularla harmanlanan eser, insanların birbirlerini nasıl kandırdığını, yılanların barışa insanlardan daha çok inandığını hikayesidir. Kitapta en çok işlenen duyarlılık ve yardımseverlik değerleri aslında yazarın dünyada kötü, vicdansız insanların yanında iyi niyetli, duyarlı insanların da bulunduğunu vurgulama çabası olarak görülebilir. *Yılkale* kitabına ait bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: *Yılkale*'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	17
Yardımseverlik	11
Sorumluluk	7
Dayanışma	4
Misafirperverlik	2
Sevgi	1
Dürüstlük	1
Toplam	43

Tablo 5'e göre 7 değer türünde toplam 43 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'duyarlılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'yardımseverlik' ve 'sorumluk' değerleri izlemektedir. Frekansı daha düşük olan değerler 'misafirperverlik', 'sevgi' ve 'dürüstlük' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Yılanların değil tamamını, üçte birini bile öldürseler kendileri de ölür. Yer altındaki denge yer üstündeki dengenin bir parçası, buna aklı ermeyenler hâlâ var ne yazık ki. Dünyanın bir canlı olduğunu, her birimizin de bu canlının hücreleri olduğunu hâlâ anlayamadılar. Hücreler ölmeye başlarsa bir beden nasıl canlı kalabilir İnce? (s. 77)

Çocuk soluk soluğa yaklaştı. Elinde bakır bir kap vardı. Kabı İhsan'a uzattı çocuk.

"Babam yolladı..."

İhsan bakır kabın içinde ayran olduğunu gördü.

"Teşekkür ederiz ama zahmet verdik sana."

"Yok canım" dedi çocuk, "babam ısrar etti, yorulmuştur adamcağız, alışık değil buraların sıcakına diye yolladı." (s. 37-38)

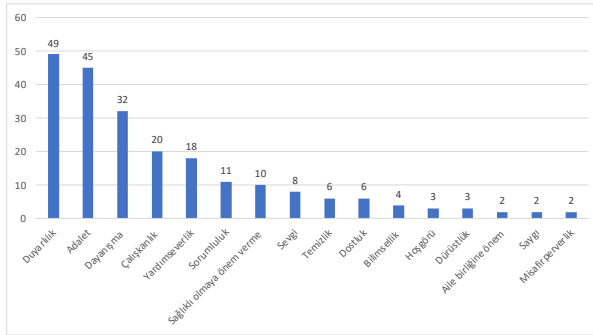
“Ben gidip arayamam, yani bu tehlikeyi göze alacak yaşta değilim artık, çocuğum çocuğum var benim, sorumluluğum var. İçeri düşsem yalnızca ben perişan olmam ailem de sefil olur.” (s. 24)

Miyase Sertbarut'un eserlerine ait bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Sertbarut'un eserlerinde değerlerin kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Duyarlılık	49	0,22
Adalet	45	0,20
Dayanışma	32	0,14
Çalışkanlık	20	0,09
Yardımsızlık	18	0,08
Sorumluluk	11	0,05
Sağlıklı olmaya önem verme	10	0,05
Sevgi	8	0,04
Temizlik	6	0,03
Dostluk	6	0,03
Bilimsellik	4	0,02
Hoşgörü	3	0,01
Dürüstlük	3	0,01
Aile birliğine önem	2	0,01
Saygı	2	0,01
Misafirperverlik	2	0,01
Toplam 16	221	100

Tablo 6'ya göre Serbarut'un incelen 4 kitabında, 16 değer türünde toplam 221 değer tespit edilmiştir. Sertbarut'un eserlerinin daha çok 'duyarlılık' (49), 'adalet' (45) ve 'dayanışma' (32) değerleri üzerine kurulduğu görülmektedir.

5. Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Gülten Dayıoğlu
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Altın Kitaplar
Baskı	2011
Sayfa Sayısı	160

Dayıoğlu, *Fadiş* romanında her ne kadar Kurtuluş Savaşının bıraktığı izlere değinse de ailevi sorunlar, anne ve babasından uzakta büyüyen çocukların duyguları genele hakimdir. Roman, çocukları

sorgulamaya ve kendilerini başkalarının yerine koyarak empati yapabilmeye yöneltmektedir. Yıkılmış bir yuvadan arta kalan Fadiş, analı babalı bir yuvası olmadığından çeşitli köy, kasaba ve kentlerde farklı ailelerin yanında yaşamak zorundadır. Tek dayanağı annesi Cemile'dir. Ama baba onu ikide bir kaçırıp annesinden uzaklaştırır. Anne, kızının izini sürer, onu bulur. Ancak geçim için çalışmak zorunda olduğundan Fadiş'i, aylık yollamak koşuluyla yakınlarına bırakır. Ana kızın yaşamı özlemle sürer. Eserde özellikle Fadiş'in yaşamın zorlukları karşısında gösterdiği direnç, insanlara örnek olmaktadır. Eserde, başkalarının Fadiş'in annesi Cemile'ye zor durumda olduğu için yardım etmesi duyarlılık ve yardımseverlik değerleri; Fadiş'in yanında kaldığı Hafize Nine, Zehra Kadın ve köydekilerin Fadiş'i sevmesi sevgi değeri olarak belirir. *Fadiş* kitabına ait bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: *Fadiş*'te geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	23
Sevgi	16
Yardımseverlik	13
Saygı	8
Dayanışma	8
Çalışkanlık	5
Aile birliğine önem	5
Adalet	5
Temizlik	4
Sorumluluk	3
Barış	2
Vatanseverlik	2
Estetik	1
Dürüstlük	1
Toplam	96

Tablo 7'ye göre 15 değer türünde toplam 96 değer tespit edilmiştir. 'Duyarlılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'sevgi' ve 'yardımseverlik' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'barış', 'vatanseverlik', 'estetik' ve 'dürüstlük' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Öğretmen, öğrencileri selamladıktan sonra, "Yavrularım," dedi. "Okulumuzun çökme tehlikesi varmış. Bu yapıyı göçürüp hemen yeni bir okul yapmaya başlıyoruz. Bunun için her şey hazır. Yalnız siz, çamur karmak için kuyudan su taşıyacaksınız. Büyükçe olanlarımız yapı taşı kağınlarını boşaltacaklar. Yapıya çamur getirecekler. Burada olmayan çocuklara da haber salın. Yardıma gelsinler. İmece yaparsak kısa bir süre sonra okulumuz hazır olur!" (s.152)

Fadiş yatar yatmaz uykuya daldı. Nine bir süre, titrek ışıktaki onun uysal ve sevimli yüzünü gözledi. Koyu kestane rengi saçları alınna dökülmüştü. Yavaşça bu saçları geriye doğru sıvazladı. Elini Fadiş'in yüzünde gezdirdi. Sonra eğilip onu öptü. Seviyordu Fadiş'i. Hem de çok seviyordu. "Onu elimden alırlarsa ne yaparım?" diye düşündü. Fadiş ona bütün acılarını ve yalnızlığını unutturmuştu. Yalnızlığa yeniden alışmak zor gelecekti. (s. 58)

Fadiş artık her gün harman yerine gitmeye başladı. Orada herkese yardım ediyordu. Salıncaklarda uyanan bebekler uyanınca onları sallıyor, su isteyenlere su yetiştiriyor, yorulan arkadaşlarının yerine döven sürüyordu. (s. 100)

6. Gülten Dayıoğlu'nun *Dört Kardeşiler* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Gülten Dayıoğlu
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Altın Kitaplar
Baskı	2016
Sayfa Sayısı	160

Dört Kardeşiler romanında gerçek hayatın acımasız olduğu, insanların başından istenmeyen şeylerin de geçebileceği çocuklara anlatılmak istenmiştir. Eserde, art arda anne ve babalarını sonra da dedelerini yitiren dört kardeşin kendi başlarına ayakta durma çabaları duygusal bir tonla anlatılır. Küçük yaşına rağmen kardeşlerine sahip çıkmaya çalışan kitabın başkahramanı Feten'in önce iki kardeşi ardından da ona çok düşkün olan küçük kız kardeşi ondan zorla koparılarak evlatlık verilir. Bütün bunlar ve küçük kızın evlatlık verildiği evde yaşadığı eziyetler gerçekçi bir şekilde konu edilir. Kitapta Feten ve kardeşlerinin arasındaki sevgi ve dayanışma, komşuların öksüz kalmış çocuklara karşı duyarlılığı, ne olursa olsun ailenin her şeyden önemli olduğu gerçekliği açık bir şekilde işlenmiştir. *Dört Kardeşiler* kitabına ait bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: *Dört Kardeşiler*'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	10
Duyarlılık	9
Aile birliğine önem	8
Dayanışma	8
Sorumluluk	6
Çalışkanlık	5
Yardımsızlık	5
Adalet	5
Saygı	4
Estetik	3
Bilimsellik	2
Dürüstlük	2
Dostluk	2
Vatanseverlik	1
Sabır	1
Bağımsızlık	1
Toplam	72

Tablo 8'e göre 16 değer türünde toplam 72 değer tespit edilmiştir. Romanda 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'duyarlılık', 'aile birliğine önem', 'dayanışma' ve 'sorumluluk' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'vatanseverlik', 'sabır' ve 'bağımsızlık' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Yaşar, acı bir çığlık attı. Feten korkuyla yerinden fırladı. Sarı tüylü iri bir tavuk. Yaşar'ın elindeki ekmeği gagalayıp yere düşürmüştü. Öteki tavuklar da ekmeğin diliminin başına dolmuşlar, bir anda didik didik etmişlerdi. Yaşar tepinerek bağıra bağıra ağlıyor, tavuklara kendi diliyle ağzına geleni söylüyordu. Feten gülmeye başladı. Varıp kardeşini kucakladı. Gözyaşlarıyla ıslanmış yanaklarını öptü, öptü...(s. 59)

Kış başında, birkaç köylü, avlularına on eşek yükü odun bıraktılar. Başka bir köylü gelip bu odunları böldü. Hacer'in sobalarını kurdu. Havva'nın anası kızının küçülmüş giysilerini Döndü 'ye giydirdi. Emine'nin annesi de Feten'in. Habibe'nin, Döndü 'nün ve Yaşar'ın ayaklarına birer çift yün çorap ördü. Arif'in babası da hepsine köy pazarından lastik ayakkabı alıp giydirdi. (s. 87)

Akşam ezanına yakın, köye döndüler. Dedelerinin pişirdiği domatesli bulgur pilavı, ocak başındaki toprak tencerede demleniyordu. Çocuklar, eve girer girmez yemek kokusunu aldılar. Sevinçle dedelerinin boynuna sarıldılar. Feten, sofrayı kurarken dede de koca bir tas ayran yaptı, bir baş da soğan kırdı. Tahta kaşıkları kapıp istekle yemeğe başladılar. Bir kaşık pilav, bir lokma ekmek, sonra bir ısırmalık soğan ve bir kaşık ayran... Yeniden bir kaşık pilav... Karınlarını bir güzel doyurup hemen yattılar. (s. 31)

7. Gülten Dayıoğlu'nun *Midos Kartalı'nın Gözleri* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Gülten Dayıoğlu
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Altın Kitaplar
Baskı	2018
Sayfa Sayısı	172

Midos Kartalı'nın Gözleri'nde çocuklara tarihi eserlerin bir millet için önemi ve bu eserleri korumaları gerektiği, hayallerinin peşinden gitmeleri ve zorluklara karşı pes etmemeleri öğütlenir. Romanın başkahramanı Âdem Bodrum'da ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Bodrum'a ziyarete gelen turistlere rehberlik yaparak hem ailesine yardım eder hem de yabancı dillerden birçok kelime öğrenir. Âdem'in en büyük hayali Bodrum'da bulunan Midos Mezar Tünelleri'ni bulmaktır. Âdem'in Midos Mezar Tünelleri'nin sırrını çözdüğünü düşünen tarihi eser kaçakçıları onu kaçıtır. Eserde Âdem'in başından geçenler heyecan uyandırıcı bir dille anlatılır. En sonunda Âdem büyük bir plan yaparak onları yakalattır. Midos Mezar Tünelleri'ni tüm dünyaya duyurarak tarihi eser kaçakçılığı hakkında insanlığı bilgilendirmiş olur. Romanda Âdem'i seven ve ona yardım eden birçok arkadaşı vardır. Bu durum değerlere yansımıştır. *Midos Kartalı'nın Gözleri* kitabına ait bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: *Midos Kartalı'nın Gözleri*'nde geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	12
Sevgi	9
Yardımsverlik	6
Dürüstlük	3
Çalışkanlık	3
Dayanışma	2
Temizlik	1
Estetik	1
Bilimsellik	1
Vatanseverlik	1
Toplam	39

Tablo 9'a göre 10 değer türünde toplam 39 değer tespit edilmiştir. Eserde 'duyarlılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'sevgi' ve 'yardımsverlik' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'temizlik', 'estetik', 'bilimsellik' ve 'vatanseverlik' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Kosta Kaptan insanları, doğayı dünyayı yürekten seven bir insandı. Başına dert açan varillerin nükleer atıklarla yüklü olduğunu bilse, kesinlikle gemiye almazdı. Çünkü bu nükleer atıkların dünyaya zehir saçtığını biliyordu. O tür yük taşıyan kaptanları kınar dururdu. (s. 124)

Amerikalı çocuklar Al'la Âdem'den gözyaşları içinde ayrıldılar. Gerçekten ikisini de öylesine sevip benimsemişlerdi ki! Hele Adel... Gemiye binmeden önce Adem'i defalarca sarılıp öptü, öptü... (s. 61)

Bir sabah kıyıya döndüklerinde, çok güzel bir yatın koya demir atmakta olduğunu gördüler. Çocuklar önce onları selamladı. Sonra Halatın kıyıya bağlanmasına yardım etti. (s. 33)

8. Gülten Dayıoğlu'nun *Suna'nın Serçeleri* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Gülten Dayıoğlu
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Altın Kitaplar
Baskı	2007
Sayfa Sayısı	176

Dayıoğlu, *Suna'nın Serçeleri*'nde yaramaz bir çocuğun başından geçenleri anlatırken hayal gücüyle nasıl mutlu olunacağını ip uçlarını da verir. Romanın başkahraman Suna yaramaz bir çocuktur. Bir gün erkeklerle top oynarken henüz sönmemiş bir kireç kuyusuna düşerek kemiklerini kırar. Doktorlar bir yıl kadar evde istirahat etmesi gerektiğini söyler. Bir gün pencerenin kenarında otururken bir serçe gelir, annesiyle onu beslerler. Daha sonra Suna, annesinin "bir daha gelir" sözünden etkilenerek anne ve babasına penceresine her gün bir sürü serçenin geldiğinden ve ona hikayeler anlattıklarından bahseder. Suna kendi kurguladığı hikayeleri serçelerin ağzından anlatarak yalnızlığını unutmak ister. Eserde Suna'nın serçelerle arasında bağ kurması sevgi, ailesinin ona karşı duyarlı ve yardımsever olması duyarlılık ve yardım severlik değerlerine gönderim yapar. Suna'nın Serçeleri kitabına ait bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: *Suna'nın Serçeleri*'nde geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	18
Duyarlılık	12
Yardımseverlik	8
Çalışkanlık	7
Bilimsellik	4
Bağımsızlık	3
Temizlik	3
Dayanışma	3
Dürüstlük	2
Sorumluluk	1
Özgürlük	1
Toplam	62

Tablo 10'a göre 11 değer türünde toplam 62 değer tespit edilmiştir. Eserde 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'duyarlılık', 'yardımseverlik' ve 'çalışkanlık' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'dürüstlük', 'sorumluluk' ve 'özgürlük' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Suna tasalanmaya başlamıştı. Öğleye doğru serçelerden birkaçı gelip ekmek kırıntılarından yediler. Ama isteksizdiler. Suna içini çekerek başını koltuğa dayadı. Tam bu sırada Kara Kanat çıkageldi. Gagasında minicik bir kır menekşesi vardı. Suna onu sevinçle karşıladı. Menekşeyi saçlarının arasına ilişti. Kara Kanat'ı avucuna aldı. Sevgiyle öptü, öptü. (s. 21)

Gezgin kız onu yatıştırmaya çalışıyordu. Bir ara kendi arkadaşlarına döndü. “Görüyorsunuz ya, çocuğu nasıl kızdırmıyorlar. Ben de küçüklüğümde böyle öfke nöbetleri geçirir, elime geçeni kırıp dökardım. Zavallı yavrucağ, tıpkı benim gibi acı çekerek hırçınlaşıyor, sakatlığıyla alan edenlere kıyasıya saldırıyor...” (s. 61)

Kuyudan, söndürülmekte olan kirecin keskin kokulu dumanları yükseliyordu. İşçiler ellerindeki kürekleri bırakıp Suna'ya yardıma koştu. (s.13)

9. Gülten Dayıoğlu'nun *Işın Çağı Çocukları* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Gülten Dayıoğlu
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	10+
Türü	Roman
Yayınevi	Altın Kitaplar
Baskı	2000
Sayfa Sayısı	128

Dayıoğlu, *Işın Çağı Çocukları*'nda fantastik bir kurguyla okuyucularının karşısına çıkar. Uzayda geçen hikâyede İleri Görüşlüler Ülkesi'nin doğumevlerinde erkek bebekler çalınır ama halk bir türlü hırsızları ve çalınan bebekleri bulamaz. Çünkü bu bebekleri kaçıran o ülkenin başkanıdır. Bebeklere zekâ testi uygulayan başkan üstün zekalı olanları ailelerinden çalmaktadır. Başkan iki büyük ülke arasında nükleer bir savaş çıkacağına inanmakta, önlem olarak da zeki çocukları kaçırıp özel yetiştirmektedir. Başkan, bilginleri uzayda bir tarım ülkesi kurmak ve 'doyg'u denilen, insanları uzun süre tok tutan besini üretmeleri için uzaya gönderir. Kısa bir süre sonra iki büyük ülke arasında savaş çıkar ve kıtlık başlar. Bilginler ürettikleri besini ülkelerine gönderir ancak başkan bunu diğer ülkeleri emri altına almak için kullanır. Uzayda bir patlama olur ve bilginlerin kurduğu tarım ülkesinde nedeni bilinmeyen bir ışık hüzmeleri ortaya çıkar. 8 numaralı bilgin bu ışığın insanların genlerine etki ederek iyilik yaydığını keşfeder. Bilginler diğer gezegenlere karşı savaş silahları yapmak için görevlendirilmiş ama onlar iyilik silahı yapmışlardır. Bu onların duyarlı olduğunu gösterir. Roman fantastik bir eser olduğundan ve uzayda geçtiğinden bilimsellik değeri fazlaca işlenmiştir. Ailelerin kayıp çocuklarını bulduklarındaki sevinçleri, 8 numaralı bilginin hiç tanımadığı annesinin tokasını öpmesi sevgi değerini betimler. *Işın Çağı Çocukları* kitabına ait bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: *Işın Çağı Çocukları*'nda geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	16
Bilimsellik	11
Sevgi	9
Çalışkanlık	7
Barış	3
Yardımsızlık	3
Adalet	3
Dayanışma	3
Saygı	2
Toplam	57

Tablo 11'e göre 9 değer türünde toplam 57 değer tespit edilmiştir. Eserde 'duyarlılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'bilimsellik', 'sevgi' ve 'çalışkanlık' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değer 'saygı' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

“Sayın başkan, hepimize geçmiş olsun. Savaşın kötü olduğunu biliyorduk. Doğuracağı sonuçların bilincindeydik. Keşke hiç olmasaydı. Bizler, canımızı dişimize takarak, çalışıp doyguyu üreteceğiz. Savaş acısını çekmiş insanları, açlığın pençesinden kurtaracağız. Tarım ülkesinin depoları doyguyla dolu. Ama halen doyguyla beslediğimiz maymunlar üzerinde yapılan deneyler sona ermedi. Doygunun, insanlara zarar vermeyeceğini kesinlikle saptamadan, yeryüzüne ürün gönderemeyiz. Savaş şamarı yemiş olan zavallı insanlara bir de biz kötülük etmek istemeyiz.” (s. 34)

Dahi çocuklar, oyun saatlerini çoğunlukla deney yapmaya yarayan mini aygıtlarla donatılmış laboratuvarlarda geçiriyorlardı. Görevliler çocukların oyunlarını izleyerek, ilgi alanlarını belirlemeye çalışıyorlardı. Gözlemlerini bilimsel testlerle pekiştirerek, dahi çocukların hangi bilim dallarında daha başarılı olacağını saptıyorlardı. (s.11)

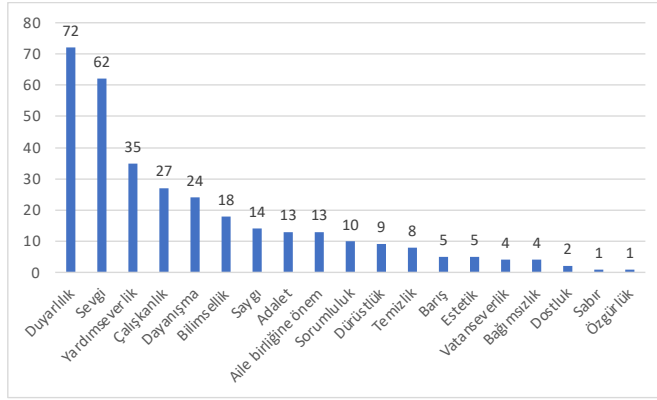
Süt beyaz saçlı kadın, yaşamı süresince, tek bir doğum yapmıştı. O bebek de üç günlükken çalınmıştı. Bir süre sonra kocasını da yitiren kadın, yapayalnız kalmıştı. Hemen her gece düşünde, bebeğini getirip kucağına veriyorlardı. O da ilk iş olarak, yavrusunun sağ elini avucuna alıyordu. İşaret parmağıyla orta parmağı arasındaki, minik kara beni görünce, oğlunun yumuk elini dudaklarına götürüyordu. Ölçsüz bir sevecenlikle öpüyor öpüyor, öpüyordu... Yavrusunu yitireli beri gördüğü tek düş buydu. (s. 23)

Gülten Dayıoğlu'nun eserlerine ait bulgular Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Dayıoğlu'nun eserlerinde değerlerin kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Duyarlılık	72	0,22
Sevgi	62	0,19
Yardımseverlik	35	0,11
Çalışkanlık	27	0,08
Dayanışma	24	0,07
Bilimsellik	18	0,06
Saygı	14	0,04
Adalet	13	0,04
Aile birliğine önem	13	0,04
Sorumluluk	10	0,03
Dürüstlük	9	0,03
Temizlik	8	0,02
Barış	5	0,02
Estetik	5	0,02
Vatanseverlik	4	0,01
Bağımsızlık	4	0,01
Dostluk	2	0,01
Sabır	1	0,00
Özgürlük	1	0,00
Toplam 19	327	100

Tablo 12'ye göre Dayıoğlu'nun incelenen 5 kitabında, 19 değer türünde toplam 327 değer tespit edilmiştir. Dayıoğlu'nun eserlerinin 'duyarlılık' (72), 'sevgi' (62) ve 'yardımseverlik' (35) üzerine kurulduğu görülmektedir.

10. Bilgin Adalı'nın *Zaman Bisikleti* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Bilgin Adalı
Resimleyen	Mert Tugen
Yaş Aralığı	9-11
Türü	Roman
Yayınevi	Can Çocuk
Baskı	2019
Sayfa Sayısı	128

Bilgin Adalı, *Zaman Bisikleti* kitabında çocukların hayal güçlerini harekete geçirmek ister. Kitapta iki kız kardeşin babalarıyla birlikte geçmişe yaptıkları yolculuklar anlatılır. Bilgin Bey bir gün kızları Damla ve Yağmur'a eski bisikletini verir ve bunu bir zaman bisikletine dönüştürmelerini ister. Kızlar gecedan sabaha bisikleti yapar ve babalarıyla geçmişe doğru yolculuğa çıkarlar. Yüzbinlerce yıl geriye, Karain kabilesi zamanına giderler. Orada iki kardeş olan Çuka ve Amin'in yaptıkları icatları izlerler. Bunu aralıklarla sürekli yapar ve maceralarını da annelerine anlatırlar. Yazar, çocuklara Damla ve Yağmur üzerinden yaratıcılığı ve bilimselliği; Çuka ve Anin üzerinden de yardımseverlik ve çalışkanlık değerlerini işler. *Zaman Bisikleti* kitabına ait bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: *Zaman Bisikleti*'nde geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Yaratıcılık	7
Yardımseverlik	6
Duyarlılık	4
Çalışkanlık	2
Bilimsellik	2
Sevgi	1
Temizlik	1
Dostluk	1
Misafirperverlik	1
Saygı	1
Toplam	26

Tablo 13'e göre 10 değer türünde toplamda 26 adet değer tespit edilmiştir. Eserde, 'yaratıcılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'yardımseverlik' ve 'duyarlılık' değerleri izler.

Frekansları daha düşük olan değerler 'sevgi', 'temizlik', 'dostluk', 'misafirperverlik' ve 'saygı' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Bu, ses çıkaran bir oyuncak. Ama bir haberleşme aracı olarak da kullanabiliriz. Tıpkı ormandaki kütükleri kullandığımız gibi, bunu çalarak uzaktaki birileriyle haberleşebiliriz. (s. 87)

İnsanlar kafa kafaya verip yardımlaşınca sorunlar daha kolay çözülüyor. (s. 68)

"Gördüğünüz gibi, balık tutamadım ama çevre temizliğine önemli bir katkıda buldum..." (s. 69)

11. Bilgin Adalı'nın *Güneşi Arayan Çocuk* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Bilgin Adalı
Resimleyen	Emre Karacan
Yaş Aralığı	8+
Türü	Roman
Yayınevi	Hep Kitap
Baskı	2020
Sayfa Sayısı	98

Bilgin Adalı, *Güneşi Arayan Çocuk* kitabıyla çocuklara merak ve keşfetme isteği duygusunu aşlamak ister. Bunun için tarihten bolca yararlanır. Eserde, Ayata adında bir çocuğun güneşe gitme merakıyla çıktığı yolculuk ve karşılaştığı insanlar anlatılır. Kitap insanlığın yüzyıllar öncesinden bahsetmektedir. Ayata meraklı bir çocuktur. Bir gün bir ada keşfeder, orada keçiler avlar, onları köyüne götürür sonra başka insanlarla tanışır. Bütün bunları yaparken aklında bir sürü soru belirir. Bu soruların hepsi bilimsellikle alakalıdır. Köylerini su basan diğer insanlara Ayata'nın köyü yardım eder ve dayanışmayla onlara yeni evler yapılır. Ayata sorularına cevap aramaktan vazgeçmez, keşfetmeye devam eder. Bu sırada Çiçe ile evlenirler. *Güneşi Arayan Çocuk* kitabına ait bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: *Güneşi Arayan Çocuk*'ta geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Bilimsellik	24
Dayanışma	22
Çalışkanlık	20
Sevgi	13
Yardımseverlik	8
Duyarlılık	5
Saygı	4
Misafirperverlik	4
Barış	2
Toplam	102

Tablo 14'e göre 9 değer türünde toplamda 102 adet değer tespit edilmiştir. Eserde, 'bilimsellik' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'dayanışma', 'çalışkanlık' ve 'sevgi' değerleri izler. Frekansları daha düşük değer 'barış' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Güneş, Dünya'nın çevresinde dolanıp durdukça gündüz ve gece oluyor demek ki. (s. 31)

Çocuklar kucaklandı, omuz isteyenlere omuz verildi, yaşlılara iki omuz verildi, hızla yürümeye koyuldular. (s. 74)

Aldığı en önemli yanıt, bu hayvanlara sevgiyle yaklaşmak gerektiği oldu. (s. 42)

12. Bilgin Adalı'nın *Uzaylılar Geliyor* kitabına ait bulgular.**Kitabın künyesi**

Yazar	Bilgin Adalı
Resimleyen	Sedat Girgin
Yaş Aralığı	9-11
Türü	Bilimkurgu
Yayın Evi	Can Çocuk
Basım	2019
Sayfa Sayısı	104

Bilimkurgu türündeki kitap, uzaylıların gezegeninde meydana gelen radyoaktif sızıntılar yüzünden ortaya çıkan mutasyona uğramış canavarları durdurmak için Dünya'dan yardım istemeleri ile başlar. Uzaylılar dünyalılara çeşitli sinyaller gönderirler. Bu uzaylılar barışçıl olduklarından dünyada olumsuz karşılanmazlar. Kitabın devamında uzaylılar ve dünyalılar anlaşmaya başlar. Daha sonrasında birbirlerine karşılıklı olarak asker ve elçiler gönderirler. Uzaylılar, dünyalıların savaş konusunda başarılı olmaları nedeniyle bu canavarları yok edebileceklerini düşünürler. Birlikte anlaşma yaparlar. Bu anlaşma sonucunda uzaylılar radyoaktif canavarlardan kurtulmuş, dünyalılar ise onların teknolojilerinden yararlanmışlardır. Aynı zamanda dünyalılar bu deneyim sayesinde olası radyoaktif sızıntıları önlemiş olacaktırlar. Kitabın sonunda ise iki gezegen dostça yaşamaya devam etmiştir. *Uzaylılar Geliyor* kitabına ait bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: *Uzaylılar Geliyor*'da geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Dostluk	8
Duyarlılık	6
Eşitlik	3
Yardımsızlık	3
Bilimsellik	3
Misafirperverlik	2
Adalet	2
Bağımsızlık	1
Alçakgönüllülük	1
Özgürlük	1
Yaratıcılık	1
Toplam	31

Tablo 15'e göre 11 değer türünde toplamda 31 adet değer tespit edilmiştir. Eserde, 'dostluk' ve 'duyarlılık' değerinin ön palana çıktığı görülmektedir. Bu değerleri üçer kez yinelenen 'bilimsellik', 'eşitlik' ve 'yardımsızlık' değerleri takip eder. 'Bağımsızlık', 'alçakgönüllülük', 'özgürlük' ve 'yaratıcılık' frekansı daha düşük değerler olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Bu arada Akita ile Doğay'ın haberleşmeleri ilerliyordu. Çizimler ve resimlerle iki arkadaş kendi dünyalarını tanıtıyor, sesli olarak da birbirlerinin dillerini konuşmayı öğreniyorlardı. (s. 23)

Hem onlar dünyamızı işgal etmek istemiyorlar ki... Şöyle bir bakarsak en modern silahlarla donatılmış bin beş yüz kişilik bir birlikle biz onların dünyasını işgale gidiyoruz. Kötü olsalar, bizden gerçekten yardım istiyor olmasalar böyle bir riski göze alabilirler mi? (s. 46)

"Ne acı dedi komutan Akiton, nükleer enerjiyi sorumsuzca kullanarak gezegenimizin bu sevimli, zararsız hayvanlarını birer canavara dönüştürdük. Şimdi de olanca gücümüzle onları yok etmeye çalışıyoruz. Bir dünyada her canlının eşit yaşama hakkı olmalı. Biz bu hakkı onların elinden aldık." (s. 73)

13. Bilgin Adalı'nın *Kaledibi Sokağı* adlı kitabına ait bulgular.***Kitabın künyesi***

Yazar	Bilgin Adalı
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	9-14
Türü	Roman
Yayınevi	Yapı Kredi Yayınları
Basım	2021
Sayfa Sayısı	136

Kaledibi Sokağı Bilgin Adalı'nın çocukluğunu yazıya aktardığı, okuyucularını 1949'lu yıllara, kendi çocukluğuna götürdüğü eseridir. Bilgin'in babası memurdur, yıllardır şehir şehir gezdikten sonra en son Antalya'ya tayin olmuştur. Antalya'da geniş bir ailede kendini bulan Bilgin akrabaları tarafından büyük ilgi ve sevgi görmekte, o da aynı sevgiyi onlara karşı beslemektedir. Halasından dokuma, babasından uçurtma yapmayı, *Kaledibi*'ndeki arkadaşlarından ise dostluğu öğrenmiştir. Bilgin Adalı çocukluğunda büyüklerinden öğrendiği her şeyi kendi çocuklarına öğrettiğini anlatmakta hatta babası ile yapmış olduğu ilk uçurtmasından sonra hayatı boyunca aynı zevkle aynı heyecanla yüzlerce uçurtma yaptığından söz etmektedir. Eserde bir insanın geçirmiş olduğu çocukluk döneminin hayatının diğer dönemlerini nasıl etkilediğinin örneği görülmektedir. Çocukluğunu teknolojinin çocukları esir almadığı dönemde geçirmiş olan Adalı, kitabında kalbinin daima çelik çomak oynayan çocuklarla olduğunu vurgular. *Kaledibi Sokağı* kitabına ait bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: *Kaledibi Sokağı*'nda geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	14
Dostluk	5
Yardımsızlık	5
Özgürlük	3
Saygı	2
Estetik	2
Duyarlılık	2
Dürüstlük	1
Alçakgönüllülük	1
Çalışkanlık	1
Toplam	36

Tablo 16'ya göre 10 değer türünde toplamda 36 adet değer tespit edilmiştir. Eserde, 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'dostluk', 'yardımsızlık' ve 'özgü' değerleri izler. Frekansı daha düşük değerler 'dürüstlük', 'alçakgönüllülük' ve 'çalışkanlık' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alınmıştır:

Gülerek kucağına aldı Kutlu beni, iki kez havaya fırlattıktan sonra yanaklarımdan öptü. Gözlerimden yaşlar akıyordu. (s. 20)

Büyüdüm, kocaman adam oldum, hiç atım olmadı ama çocukluğumda dostluk kurduğum atların coşku ve heyecanı bugün bile yaşıyor yüreğimde. Atlarla, köpeklerle, kedilerle kurduğum dostluklar yaşamım boyunca zenginleştirdi beni. (s. 63)

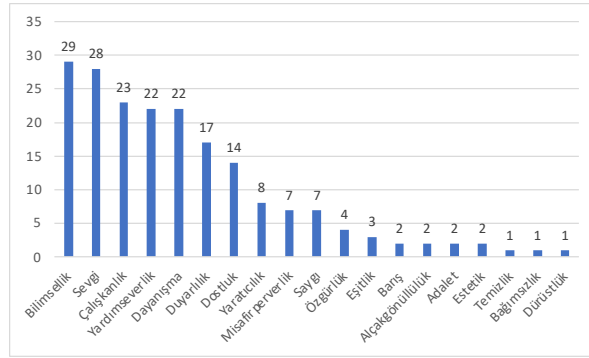
Bacaklarım mandallara yetişse, aynen onlar gibi ben de dokuyabilirdim ama bacaklarım kısa kalıyordu. Sonunda, Tevhide Halamın yanına oturup mekiği çalıştıran ipi çekmeye başladım. (s. 12)

Bilgin Adalı'nın eserlerine ait olan bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17: Adalı'nın eserlerinde değerlerin kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Bilimsellik	29	0,15
Sevgi	28	0,14
Çalışkanlık	23	0,12
Yardımsverlik	22	0,11
Dayanışma	22	0,11
Duyarlılık	17	0,09
Dostluk	14	0,07
Yaratıcılık	8	0,04
Misafirperverlik	7	0,04
Saygı	7	0,04
Özgürlük	4	0,02
Eşitlik	3	0,02
Barış	2	0,01
Alçakgönüllülük	2	0,01
Adalet	2	0,01
Estetik	2	0,01
Temizlik	1	0,01
Bağımsızlık	1	0,01
Dürüstlük	1	0,01
Toplam 19	195	100

Tablo 17'ye göre Adalı'nın incelenen 4 kitabında, 19 değer türünden toplam 195 değer tespit edilmiştir. Adalı'nın eserlerinin daha çok 'bilimsellik' (29), 'sevgi' (28), 'çalışkanlık' (23), 'yardımsverlik' (22) ve 'dayanışma' (22) değerleri üzerine kurulduğu görülmektedir.

15. Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahalle Kahvesi* adlı kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sait Faik Abasıyanık
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Basım	2018
Sayfa Sayısı	144

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeđi Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeđi Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Sait Faik Abasıyanık'ın 5. Kitabı olan *Mahalle Kahvesi* 22 kısa öykü içermektedir. Kitap okuyucuya bazen İstanbul sokaklarını gezdirir, bazen vapurda tanımadığı insanları izletir, bazen mevsimleri hissettirir, bazen de yıldızları seyrettirerek düşündürür. Kitapta esnaf, işsiz, balıkçı, hamal, kısaca sokağın acı çeken insanları anlatılır. Kitaba da adını veren öykü, yazarın bir mahalle kahvesinde tanık olduğu olaya dayanmaktadır. Soğuktan donmak üzereyken kahveye gelen genç bir adama karşı, kahvedeki yaşlı ahalinin tepkisi ayrıntılarıyla betimlenir. Genç adam zamanında kız kardeşini kötü yola sürüklediği için, kahvedekiler onun yüzüne bile bakmadan kahveden uzaklaşmasını istemektedir. Bu sırada genç adam kendisini evlatlıktan reddeden babasının ölüm haberini alır. Genç adam babasını son bir kez göremeden, reddedilme duygusuyla yıkılır. *Mahalle Kahvesi* kitabına ait bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: *Mahalle Kahvesi*'nde geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	9
Çalışkanlık	3
Hoşgörü	3
Dostluk	2
Saygı	1
Özgürlük	1
Yardımseverlik	1
Toplam	20

Tablo 18'e göre 7 değer türünde toplamda 20 değer tespit edilmiştir. Eserde 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'çalışkanlık' ve 'hoşgörü' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'saygı', 'özgürlük' ve 'yardımseverlik' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Kitaplar, bir zamanlar bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiati sevince dünyanın sevineceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. (s. 41)

Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetindeydi. Akşam olunca çalırların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarmıncaya kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. (s. 43)

Hani bazı insanlar vardır, iyilik edersin. Bir edersin, iki edersin, üç edersin. Sonra edemeyecek hale gelirsin de elinden bir şey yapmak gelmez. (s. 118)

16. Sait Faik Abasıyanık'ın *Tüneldeki Çocuk* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sait Faik Abasıyanık
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü/Röportaj
Yayınevi	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Basım	2020
Sayfa Sayısı	120

Sait Faik Abasıyanık'ın *Tüneldeki Çocuk* kitabı 9 öykü ve 8 röportajdan oluşmaktadır. Gerçek hayatın içinden insanların yaşadığı güçlük ve çaresizlikler hikâye ve röportajların ortak konusunu oluşturur. Bununla birlikte eserde, sıradan insanların zaman zaman yaşadıkları küçük mutluluklar da ayrıntılı bir şekilde betimlenir. Esere adını veren öyküde, yaşadığı semtteki insanlara göre daha eğitilmiş bir kişi

olduğu sezinlenen anlatıcının, gecelerini geçirdiği İstanbul'un dış semti ve bir tünel yolculuğunda karşılaştığı fakir çocuk üzerine yaptığı gözlemleri anlatılır. Eserde, çalışan işçilerin nasıl sömürüldüğüne vurgu yapılarak onların içindeki sevgi, çalışkanlık ve sorumluluk duyguları ön planda tutulmuştur. *Tüneldeki Çocuk* kitabına ait bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: *Tüneldeki Çocuk*'ta geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	10
Çalışkanlık	9
Sorumluluk	9
Dostluk	3
Adalet	3
Alçakgönüllülük	3
Yardımseverlik	2
Dayanışma	1
Vatanseverlik	1
Toplam	41

Tablo 19'a göre 9 değer türünde toplamda 41 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'çalışkanlık' ve 'sorumluluk' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'dayanışma' ve 'vatanseverlik' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Sen varken ne iyiydi. Gözlerin açıktı. Sabahleyin mavi gözlerim ıslı ıslı yanıyordu. Seninle beraber uyanıyor, işime beraber gidiyor, senin için etrafıma bakmıyor, beraber üzüleceğimizi, bağırabileceğimizi, hiçbir şeyden korkmadan, almımız açık, gözlerimiz fıldır fıldır insanoğlunun halini görmeye yazmaya başlayabileceğimizi umuyordum. (s. 37)

Çocuklar birdenbire çekilip giderlerdi. Bir tanesi küfesini sırtladığı gibi tekrar bir yirmi beş kuruş daha kazanmak için yola çıkıverirdi. (s.19)

"Hepsi koşuyorlar, görüyor musun şu insanları? Ekmek parasına. Bu kargaşalık, bu kovalamaca hep (koltuğunun altına üç çeyreklik bir ekmek sıkıştırmış bir hamalın ekmeğini göstererek) onun için." (s. 62)

17. Sait Faik Abasıyanık'ın *Alemdağ'da Var Bir Yılan* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sait Faik Abasıyanık
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Basım	2018
Sayfa Sayısı	136

Alemdağ'da Var Bir Yılan öykü kitabı yazar Sait Faik Abasıyanık'ın vefatından önce yayınlanan son öykü kitabıdır. Kitabın içinde toplam 18 öykü yer alır. Bu öykü kitabında yazarın artık hayata karamsar bakmaya başladığı ve sık sık benliği ile hesaplaşma içine düştüğü görülür. Yazarın son demlerinde yazmış olduğu bu öykülerinde ilk öykülerinde gözükken iyimser bakışın buğulanmadığı sezilir. Yazarın bu kitabındaki öykülerde yalnızlık acısı derinleşmiş, yazarın iç dünyasında acılar ve buhranlar kendini göstermeye başlamıştır. Kitaba adını veren öykü anlatıcının sinemadan çıkması, etrafının kardan

bembeyaz oluşuyla karşılaşması ve anılar ile gerçeklik arasında bir gezintiye çıkması ile okuyucuyu içine çeker. Anılar “o”nun hakkındadır. “O” zamiri ile anlatılan kişinin kim olduğu bu noktada belirsiz kalmakla birlikte ilk üç hikayedeki karakter ortaklığına dayanarak anlatıcının “İshak”, “o”nun ise “Panco” olduğu tahminini doğurur (Güneş, 2019). *Alemdağ'da Var Bir Yılan* kitabına ait bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: *Alemdağ'da Var Bir Yılan*'da geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	8
Alçakgönüllülük	2
Aile birliğine önem	1
Bağımsızlık	1
Sorumluluk	1
Hoşgörü	1
Toplam	14

Tablo 20'ye göre 5 değer türünde toplamda 14 değer tespit edilmiştir. Eserde 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri 'alçakgönüllülük' değeri izler. Frekansı düşük olan değerler 'aile birliğine önem', 'bağımsızlık', 'sorumluluk' ve 'hoşgörü' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor. (s. 25)

Onun için bir yüzükle onluk arasında büyük fark yoktur. Fazlasını istemez. (s. 99)

Ama saat kaçta olursa olsun eve döndüğüm zaman sönmüş mangallardan, babamın ve anamın ve küçük kardeşimin nefesinden doğmuş havaya girdim mi dünya benimdir. (s. 31)

18. Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahkeme Kapısı* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sait Faik Abasıyanık
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Basım	2020
Sayfa Sayısı	176

Sait Faik Abasıyanık'ın bu kitabında 26 öykü yer almaktadır. Yazar hayatının bir döneminde yazdığı bir öykü yüzünden sık sık mahkemelerde yargılanırken bir gazeteden adliye muhabirliği teklifi alır fakat yazar sadece 33 gün bu işi sürdürebilir. Bununla birlikte 33 günde adliyede dinlediği insanların hikayelerini yazmaktan da geri durmaz. Ölümünden sonra gazetede yayınlanan bu öyküleri bir araya getirilerek 'Mahkeme Kapısı' adı ile basılır. Kitapta yer alan hikayelerde sıradan günlük insanların hayatlarına değinilir. Yazar suçlu insanlara bile sevgiyle yaklaşır ancak 'Bu Senenin Meşhur Karakış Cinayeti' başlıklı öyküsünde duygularını gizleyemez ve insan öldürmenin acımasızlığına vurgu yapar. Hikayeler adliyede geçtiği ve genellikle duruşma salonlarındaki olaylar anlatıldığı için hâkim kararlarına, suçlu ve mağdurlara ilişkin adalet kavramına vurgu yapılır. *Mahkeme Kapısı* kitabına ait bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21: *Mahkeme Kapısı*'nda geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	7
Adalet	6
Yardımsverlik	5
Dürüstlük	3
Saygı	2
Çalışkanlık	2
Sorumluluk	2
Duyarlılık	1
Toplam	28

Tablo 21'e göre 8 değer türünde toplamda 28 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'adalet' ve 'yardımsverlik' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'saygı', 'çalışkanlık', 'sorumluluk' ve 'duyarlılık' olarak saptanmıştır. İlk üç değeri örnekleyen cümleler aşağıya alıntılanmıştır:

Onun, Necati'nin anasıym işte... Zavalhı yavrucuğum, demişti.

Ana, ne mübarek şeysin. (s. 64)

Mahkeme salonunu yüzlerce kahverengi, ela, mavi, siyah parlak gözler doldurdu. Bir ilmektebin talebesi tatbikat için Birinci Ağır Ceza salonunu seçmiş... Pırıl pırıl gözler dört bir tarafa dikkatle bakıyor. Yarın onların da içinden haklıyı haksızı ayıran insanlar çıkacak. (s.133)

Evvelki gün köyden amcam, Süleyman'ın babası geldi. Üstte yok, başta yok. Perişan bir halde. Biz amca çocukları kendisine bir pantolon bir de ceket verdik (s. 116)

19. Sait Faik Abasıyanık'ın *Seçme Hikâyeler* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sait Faik Abasıyanık
Resimleyen	Cem Kızıltuğ
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	İş Bankası Yayınları
Basım	2019
Sayfa Sayısı	136

Sait Faik Abasıyanık'ın, Cem Kızıltuğ'un temsili resimleriyle yeniden basılan *Seçme Hikâyeler* kitabında toplamda 21 hikâyeye yer almaktadır. 1930-1960 yılları arasında yazdığı bu hikâyelerinde daha çok deniz, martılar, balıkçılar ve ada hayatını ele alan Abasıyanık'ın hikâyelerindeki ortak tema "sevmekle başlayan her şey"dir. İnsan, hayvan, doğa sevgisi bütün hikâyelerinde bariz bir şekilde yer alır. Kitabın değerler bakımından incelemesinde öne çıkan değer de 'Sevgi' değeridir. Yetişkinlerin yanı sıra çocukların okuyup ders çıkaracağı bir kitaptır. Kitapta yer alan hikâyeler temsili resimlerle de desteklenerek ortalama 4-5 sayfa arasında kısa hikâyelerdir. MEB'in hazırlamış olduğu 100 Temel Eser arasında yer alan kitap hem dilinin sade olması bakımından hem de içerdiği birçok mesaj bakımından çocukların okuması için önerilmektedir. *Seçme Hikâyeler* kitabına ait bulgular Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22: *Seçme Hikâyeler*'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	10
Duyarlılık	6
Dostluk	5
Yardıms severlik	4
Özgürlük	3
Çalışkanlık	2
Dayanışma	2
Saygı	2
Estetik	2
Sorumluluk	1
Bağımsızlık	1
Sağlıklı olmaya önem verme	1
Cesaret	1
Toplam	40

Tablo 22'ye göre 13 değer türünde toplamda 40 değer tespit edilmiştir. Eserde, 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'duyarlılık', 'dostluk' ve 'yardıms severlik' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'sorumluluk', 'bağımsızlık', ve 'sağlıklı olmaya önem verme' olarak saptanmıştır.

Bu kadar sevilme ihtiyacıyla kendine yaklaşan bir hayvanı reddedebilmek için insanın ömründe hiç aşık olmaması, hiç sıkıntı çekmemesi, hiç kalp yumuşaklığı nedir bilmemesi lazım gelir. (s. 84)

İçimde dülger balığın yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu. (s.126)

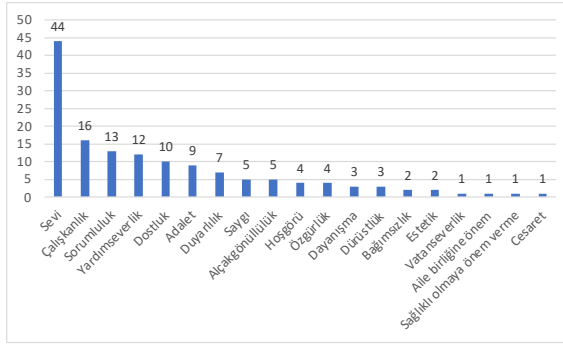
Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlattım. (s.108)

Sait Faik'in eserlerine ait olan bulgular Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23: Sait Faik'in eserlerinde değerlerin kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Sevi	44	0,31
Çalışkanlık	16	0,11
Sorumluluk	13	0,09
Yardıms severlik	12	0,08
Dostluk	10	0,07
Adalet	9	0,06
Duyarlılık	7	0,05
Saygı	5	0,03
Alçakgönüllülük	5	0,03
Hoşgörü	4	0,03
Özgürlük	4	0,03
Dayanışma	3	0,02
Dürüstlük	3	0,02
Bağımsızlık	2	0,01
Estetik	2	0,01
Vatanseverlik	1	0,01
Aile birliğine önem	1	0,01
Sağlıklı olmaya önem	1	0,01
verme	1	0,01
Cesaret	1	0,01
Toplam 19	143	100

Tablo 23'e göre Sait Faik'in incelenen 5 kitabında, 19 değer türünde toplam 143 değer tespit edilmiştir. Sait Faik'in eserlerinin daha çok 'sevgi' (44) üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'çalışkanlık' (16), 'sorumluluk' (13) ve 'yardıms severlik' (12) değerleri izlemiştir.

20. Sabahattin Ali'nin *Değirmen* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sabahattin Ali
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Eftalya Yayınları
Basım	2019
Sayfa Sayısı	144

Eser Sabahattin Ali'nin ilk öykülerini kapsar. Kitap 3 bölüm ve 16 kısa öyküden oluşur. Kitapta yer alan ilk öykü 'Değirmen' olduğu için kitap ismini buradan alır. Değirmen'in konusu Çingene müzisyen Atmaca ile değirmencinin sakat kızı arasında geçen bir aşk hikayesidir. Atmaca aşkı için kolunu feda etmiştir. Hikâye aşk ve fedakârlık üzerine kurulu olduğu için sevgi değeri hakimdir. Değirmen kitabına ait bulgular Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: *Değirmen*'de geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	17
Özgürlük	5
Adalet	4
Dayanışma	4
Dürüstlük	2
Öz denetim	2
Alçakgönüllülük	2
Cesur olmak	2
Çalışkanlık	2
Dostluk	2
Yardımseverlik	1
Duyarlılık	1
Estetik	1
Toplam	45

Tablo 24'e göre 13 değer türünde toplamda 45 değer tespit edilmiştir. Eserde 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'özgürlük', 'adalet' ve 'dayanışma' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'yardımseverlik', 'duyarlılık' ve 'estetik' olarak saptanmıştır.

Gel dedim, beraber kaçalım. Acı acı güldü, Aşam dedi, ben senden noksanım bana sadaka mı veriyorsun?.. Onu nasıl sevdiğimi anlattım: Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun, dedim. Bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir? (s.19)

Salonun yanındaki ufak aralıkta ellerinden kelepçeyi çıkardılar. Kendisini pencerenin yanına attı. Ayasofya'nın önündeki ağaçlara, aşağıdaki ayran, kuru poğaça, simit satan adamlara baktı. Gözünü etrafta bir gezdirdi. Bu açık göklere, bu gri kaldırımlara hasret çektiği besbelliydi. (s.110)

Evet, hep tesadüf... Onun sırtına giyeceği yoktu ve mal sahibi seksen kat üst üste giyebilirdi. Bu tesadüftü... Fakat eğer mal sahibi bunlara ayda yirmişer lira fazla verse, -bunu yapmak onu hiç de sarsmazdı- o zaman bunların da birer kat, ikişer kat elbiseleri, çamaşırları olur ve "tesadüf" böyle olmazdı... (s.78)

21. Sabahattin Ali'nin *Ses* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sabahattin Ali
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Kopernik Kitap
Basım	2019
Sayfa Sayısı	84

İsmi içindeki 'Ses' adlı hikâyeden alan eserde toplam 5 hikâye yer almaktadır. 'Ses' hikayesinde, yazarın Konya'ya giderken yolculardan birinden (Sivashlı Ali) dinlediği türkü sonrası bu genci müzik mektebine aldırma çabası anlatılır. Daha sonradan Zülfü Livaneli tarafından bestelenen Leylim Ley şiiri yazarın bu hikayesinde geçmektedir. Yazar bu türküyü Sivashlı Ali'ye söyler bu yüzden hikâyede estetik değeri ön plana çıkmıştır. *Ses* kitabına ait bulgular Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25: *Ses*'te geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Estetik	7
Sevgi	6
Yardımsızlık	6
Duyarlılık	4
Çalışkanlık	4
Dayanışma	1
Adalet	1
Eşitlik	1
Sabır	1
Saygı	1
Dostluk	1
Toplam	33

Tablo 25'e göre 11 değer türünde toplamda 33 değer tespit edilmiştir. Eserde 'estetik' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'sevgi', 'yardımsızlık', 'duyarlılık' ve 'çalışkanlık' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'dayanışma', 'adalet', 'eşitlik', 'sabır' ve 'dostluk' olarak saptanmıştır.

Ayın şavkı vurur sazım üstüne

Söz söyleyen yoktur sözüm üstüne

Gel ey hilal kaşım dizim üstüne

Ay bir yandan sen bir yandan sar beni (s. 4)

Çoban ve köpeği hiç ses çıkarmadan birbirlerinin gözüne bakıyorlardı. Ta içlerine, en derin yerlerine kadar anlaşıtları ve birbirlerine en iptidai, en köklü bir sevgi ile bağlı oldukları görünüyordu. (s.16)

Seni aratıp bulursam hemen gel. Sana paralı bir iş bulurum, daha usta âşıkların yanında çalışır sazını ilerletirsin, olmaz mı? (s. 5)

22. Sabahattin Ali'nin *Kağnı* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sabahattin Ali
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Yapı Kredi Yayınları
Basım	2019
Sayfa Sayısı	108

Adını 'Kağnı' adlı öyküden alan kitapta toplam 5 öykü yer almaktadır. Eserlerinde toplumsal gerçekliği işleyen yazarın en etkileyici öykülerinin başında gelir Kağnı. Bir tarla meselesi yüzünden oğlu öldürülen yaşlı kadının yaşadığı çaresizlik içli bir tonla anlatılır. Köyün zengini olan Mevlut Ağa'nın oğlu Savrukların Hüseyin tarla sulama meselesi yüzünden tartıştığı fakir köylü Sarı Mehmet'i başından vurarak öldürür. Köylüler Mevlut Ağa'dan korktukları için jandarmaya haber vermezler ve olayın üstünü örterler. *Kağnı* kitabına ait bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: *Kağnı*'da geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Sevgi	8
Dostluk	6
Özgürlük	5
Çalışkanlık	4
Duyarlılık	4
Dürüstlük	3
Misafirperverlik	3
Saygı	2
Dayanışma	1
Eşitlik	1
Estetik	1
Toplam	38

Tablo 26'ya göre 11 değer türünde toplamda 38 değer tespit edilmiştir. Eserde 'sevgi' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'dostluk' ve 'özgürlük' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'dayanışma', 'eşitlik' ve 'estetik' olarak saptanmıştır.

Seni bilmem fakat ben maddelerin fevkinde manevi bir bağa, insanları birbirine yaklaştıran bir hisse inanıyorum. Düşün, dünyada birbirini sevmek, birbirine yakın olmak hisleri de olmasa yaşamının manası kalır mı? (s. 62)

Hep münevver, tahsilleri yerinde, zeki adamlar fakat hiçbirisiyle kafa dengi olamıyorum. Hâlbuki söyle candan, kardeş gibi bir arkadaşlığa dünyalar feda. (s. 63)

Bir mahpusu dünya ile hiç alakası olmayan bir zindana kapamak ona en büyük iyiliği yapmaktır. Onu en çok yere vuran şey, hürriyetin elle tutulacak kadar yakınında bulunmak, aynı zamanda ondan ne kadar uzak olduğunu bilmektir. On adım ötede en büyük hürriyetlere götüren denizi dinlemek ve sonra aradaki kalın kale duvarlarına gözleri dikerek bakmaya, denizi yalnız muhayyilede görmeye mecbur kalmak az azap mıdır? (s. 40)

23. Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk* kitabına ait bulgular.

Kitabın künyesi

Yazar	Sabahattin Ali
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Yapı Kredi Yayınları
Basım	2003
Sayfa Sayısı	120

Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk*'ünde toplam 13 hikâye yer almaktadır. Esere adını veren hikâye dönemin toplumsal düzenine eleştirel bir bakış sunar. Uyanık üç arkadaş bir şehre gidip burada sırça köşk olmazsa durmayacaklarını söyleyerek halka sırça köşk yaptırır ve oraya yerleşirler. Zamanla köşk büyür içinde çalışanlar artar. Köşkün tüm masraflarını karşılayan halk fakirleşmiştir. Hikâyenin ana düşünce cümlesini; "Sakın tepenize bir sırça köşk kurmayınız. Ama günün birinde nasılsa böyle bir sırça köşk kurulursa, onu yıkılmaz, devrilmez bir şey olduğunu sanmayın. En heybetlisini tuz buz etmek için üç beş kelle fırlatmak yeter." ifadesi oluşturur. *Sırça Köşk* kitabına ait bulgular Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27: *Sırça Köşk*'te geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	7
Misafirperverlik	5
Yardıms severlik	4
Sağlıklı olmaya önem verme	4
Çalışkanlık	3
Saygı	3
Sevgi	2
Hoşgörü	2
Sabır	1
Özgürlük	1
Estetik	1
Toplam	33

Tablo 27'ye göre 11 değer türünde toplam 33 değer tespit edilmiştir. Eserde 'duyarlılık' değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'misafirperverlik', 'yardıms severlik' ve 'sağlıklı olmaya önem verme' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'sabır', 'özgürlük' ve 'estetik' olarak saptanmıştır.

Her tarafı ıslanmış olan gazeteleri toplamak için yere eğilen çocuğa: "Bırak çocuğum, artık onlar bir işe yaramaz. Kaç paraysa ben vereyim!" dedim. (s. 53)

Babamın bu arkadaşı bizi İzmir'de iki üç gün evinde misafir ettikten sonra, Putan'dan Aydın trenine bindirmişti. (s. 95)

Bu mühim zatın gözlerinde dekolman dedikleri mühim hastalığın bulunduğunu tespit ettiler. Göz yuvarlağının içinde, sarı noktanın yanlarında bir tabaka çatlamış, yerinden ayrılmış. (s. 71)

24. Sabahattin Ali'nin Yeni Dünya kitabına ait bulgular.**Kitabın künyesi**

Yazar	Sabahattin Ali
Resimleyen	Yok
Yaş Aralığı	Yok
Türü	Öykü
Yayınevi	Parola Yayınları
Basım	2019
Sayfa Sayısı	125

Sabahattin Ali'nin *Yeni Dünya*'sında toplam 13 hikâye yer almaktadır. Kitaba da adını veren hikâye temel karakteri Yeni Dünya, düşünlerde dans ederek hayatını kazanmak zorunda kalan hasta, genç bir kadındır. Son düğünde dansı beğenilmeyince Deli Emine adında çirkef bir kadın düğüne dansçı olarak çağrılır. *Yeni Dünya* kitabına ait bulgular Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28: *Yeni Dünya*'da geçen değerler ve frekansları

Değerler	Frekansları
Duyarlılık	9
Çalışkanlık	8
Yardımsverlik	4
Misafirperverlik	4
Estetik	3
Dostluk	2
Sorumluluk	1
Dürüstlük	1
Sevgi	1
Saygı	1
Özgürlük	1
Hoşgörü	1
Toplam	36

Tablo 28'e göre 12 değer türünde toplamda 36 değer tespit edilmiştir. Eserde 'duyarlılık' değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'çalışkanlık', 'yardımsverlik' ve 'misafirperverlik' değerleri izler. Frekansı daha düşük olan değerler 'sorumluluk', 'dürüstlük', 'sevgi', 'saygı', 'özgürlük' ve 'hoşgörü' olarak saptanmıştır.

Yatağının bir kenarına yığılmış duran yorganı çekerek orada yatan çocuğu kuaçığıma almak ve öpmek, önümde dizleri üzerinde sallanan kadının boynuna sarılarak beraber ağlamak istiyordum. (s.49)

Bir baştan bir başa üç kere koştu. Güğümün keskin kenarlı dibi ince bacaklarını çarpıp acıtıyor, fakat o azıcık yüzünü buluşturarak: ayran, temiz ayran! Demeye devam ediyordu. (s.35)

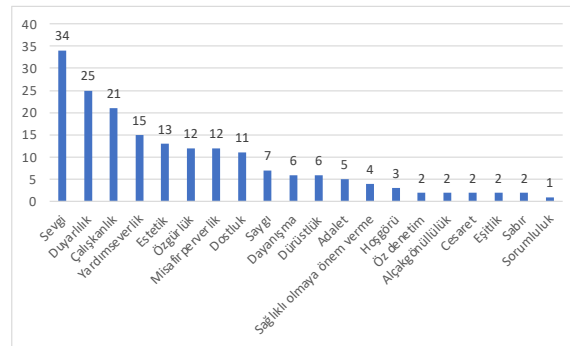
Kim olursan ol... Dünyada kendisi için hiçbir şeyi olmayan bir insanın bile başkalarına yardım edecek bir şeyi vardır... Hiç olmazsa bir tek sözü... (s. 46)

Sabahattin Ali'nin eserlerine ait genel bulgular Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29: Sabahattin Ali'nin eserlerinde değerlerin kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Sevgi	34	0,18
Duyarlılık	25	0,14
Çalışkanlık	21	0,11
Yardıms severlik	15	0,08
Estetik	13	0,07
Özgürlük	12	0,06
Misafirperverlik	12	0,06
Dostluk	11	0,06
Saygı	7	0,04
Dayanışma	6	0,03
Dürüstlük	6	0,03
Adalet	5	0,03
Sağlıklı olmaya önem verme	4	0,02
Hoşgörü	3	0,02
Öz denetim	2	0,01
Alçakgönüllülük	2	0,01
Cesaret	2	0,01
Eşitlik	2	0,01
Sabır	2	0,01
Sorumluluk	1	0,01
Toplam 20	185	100

Tablo 29'a göre Sabahattin Ali'nin incelenen 5 kitabında, 20 değer türünde toplam 185 değer tespit edilmiştir. Ali'nin eserlerinin daha çok 'sevgi' (34), 'duyarlılık' (25) ve 'çalışkanlık' (21) üzerine kurulduğu görülmektedir.

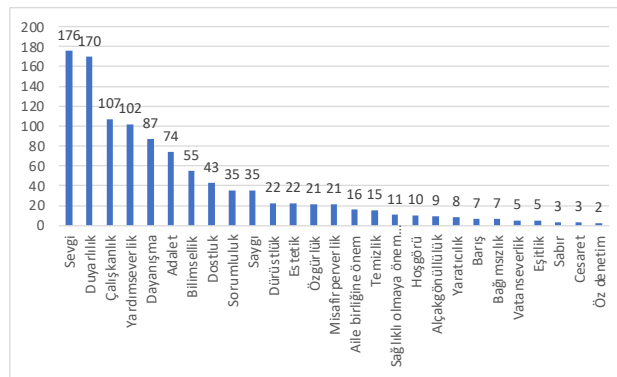

İncelen eserlerde tespit edilen değerlerin genel görünümü, kümülatif frekans ve yüzdeleri Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: İncelenen eserlerde tespit edilen değerlerin genel görünümü, kümülatif frekans ve yüzdeleri

Değerler	Frekans	%
Sevgi	176	0,16
Duyarlılık	170	0,16
Çalışkanlık	107	0,10
Yardıms severlik	102	0,10
Dayanışma	87	0,08
Adalet	74	0,07
Bilimsellik	51	0,05
Dostluk	43	0,04
Sorumluluk	35	0,03
Saygı	35	0,03
Dürüstlük	22	0,02
Estetik	22	0,02
Özgürlük	21	0,02
Misafirperverlik	21	0,02
Aile birliğine önem	16	0,01
Temizlik	15	0,01
Sağlıklı olmaya önem verme	15	0,01
Hoşgörü	10	0,01
Alçakgönüllülük	9	0,01
Yaratıcılık	8	0,01
Barış	7	0,01
Bağımsızlık	7	0,01
Vatans everlik	5	0,00
Eşitlik	5	0,00
Sabır	3	0,00
Cesaret	3	0,00
Öz denetim	2	0,00
Toplam 27	1071	100

Tablo 30'a göre incelenen eserlerin tamamında 27 değer türünde toplam 1071 değer tespit edilmiştir. 'Sevgi' (176), 'duyarlılık' (170), 'çalışkanlık' (107) ve 'yardıms everlik' (102) frekansı daha yüksek olan değerler olarak belirlemiştir. 'Vatans everlik' (5), 'eşitlik' (5), 'sabır' (3), 'cesaret' (3) ve 'öz denetim' (2) frekansı en düşük değerler olarak gözlenmiştir. Bulgulara ait genel verilerin kümülatif frekans ve yüzde grafikleri aşağıda sunulmuştur.

Sonuç

Günümüzde değerler eğitiminin çocuklara kazandırılmasında en önemli unsur kitaplardır. Kitaplarda yer alan metinler hem çocukların ilgisini çekmeli hem de değerler eğitimi açısından onlara doğru iletiler

sunabilmelidir. Ayrıca değerlerin nasihat olarak değil de konu edilen hikâyede hayatın bir parçası olarak okuyucuya verilmesi kalıcılığın sağlanması açısından zorunludur. Bu yüzden çocukları nitelikli kitaplarla buluşturmak ve onların gelişimlerine katkı sağlamak önemlidir. Semenov'un (2008) vurguladığı gibi genç neslin iyi yetişmesini ve sosyalleşmesini sağlamak, gençleri ve tüm toplumu sosyal adalet ve ahlak ilkeleri temelinde birleştirmek, bu ilkeleri pekiştirmek için çok sayıda manevi ve ahlaki çalışmaya ihtiyaç vardır. Çocuklar nitelikli edebî ürünler ile karşılaştıklarında okumaktan zevk almaya ve dil bilinci edinmeye, okuduklarını kendi deneyimleriyle ilişkilendirerek önemli hayat dersleri kazanmaya teşvik edilirler (Olivito, 2006).

Bu araştırmada Miyase Sertbarut'un 4, Gülten Dayıoğlu'nun 5, Bilgin Adalı'nın 4, Sait Faik'in 5 ve Sabahattin Ali'nin 5 kitabında hangi değerlerin ne sıklıkla ele alındığı Schwartz Değerler Sınıflaması Tablosu, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı esas alınarak incelenmiştir. Miyase Sertbarut'un *Çöp plaza 1, Çöp Plaza 2, Yıllankale ve Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar* kitaplarında 16 değer türünde toplam 221 değer tespit edilmiştir. Sertbarut'un eserlerinin daha çok 'duyarlılık' (49), 'adalet' (45), 'dayanışma' (32) ve 'çalışkanlık' (20) değerleri üzerine kurulduğu gözlenmiştir. Sertbarut'un eserlerinde sosyal içerikli değerlerin frekansının yüksek çıkması eserlerin niteliği hakkında bilgi verir. Sertbarut çocuklara daha çok evrensel değerleri benimsetmek ister. *Çöp Plaza*'da varıl-yoksul ayrımı üzerinden adalet değeri olumsuz betimlemelerle vurgulanmıştır. Kitaplarında günlük hayatta her şeyin toz pembe olmadığını, insanların kötü olabileceklerini ama iyiliğin, sevginin ve her koşulda mutlu olmanın önemini öğretmek amacındadır. Bu bağlamda sosyal hayatı dengeleyen değerlere daha fazla vurgu yaptığı söylenebilir. Sertbarut'un eserleri günümüz toplumunda kaybedilen, unutulmuş değerleri aktarması bakımından değerler eğitimi için önemlidir.

Gülten Dayıoğlu'nun *Fadiş, Dört Kardeşiler, Midos Kartal'ın Gözleri, Suna'nın Serçeleri* ve *Işın Çağı Çocukları* kitaplarında 19 değer türünde toplam 327 değer tespit edilmiştir. Dayıoğlu'nun eserlerinin 'duyarlılık' (72), 'sevgi' (62), 'yardımseverlik' (35) ve 'çalışkanlık' (27) üzerine kurulduğu gözlenmiştir. 'Duyarlılık' ve 'sevgi' değerlerinin frekansının yüksek çıkması eserlerinin merkezine sosyal bir varlık olan insanı alması ve onun merhamet ve acıma duygularına hitap etmesiyle ilintilidir. Ailesini kaybeden Feten'in kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenmesi ve onlar için çabalaması, çalışkanlık değerine; annesini çok sevmesine karşın annesinden ayrı düşen Fadiş ile Cemile'nin birbirlerine özlemi, sevgi değerine; Ailesini kaybeden dört kardeşe yardım eden köylüler, yardımlaşma değerine; tüm insanlığı nükleer felaketin yıkıcılığından kurtarmak için çalışan ve proje üreten bilim insanlarının çalışmaları, bilimsellik ve çalışkanlık değerine örnektir.

Bilgin Adalı'nın *Zaman Bisikleti 1, Güneşi Arayan Çocuk, Uzaylılar Geliyor* ve *Kaledibi Sokağı* kitaplarında 19 değer türünden toplam 195 değer tespit edilmiştir. Adalı'nın eserlerinin daha çok 'bilimsellik' (29), 'sevgi' (28), 'çalışkanlık' (23), 'yardımseverlik' (22) ve 'dayanışma' (22) değerleri üzerine kurulduğu gözlenmiştir. Adalı eserlerinde, insanlık tarihini ustaca hikayeleştirerek çocuklara öğretme amacını güder. Bu bakımdan eserlerinde ilk insanların keşifleri ve icatlarıyla bilimsellik ve çalışkanlık; insanların çoğalarak toplumu oluşturmasıyla dayanışma, sevgi ve yardımseverlik değerlerini örneklendirir. Adalı'nın eserleri, değerleri tarihle harmanlayarak çocukların hayal dünyasını geliştirmesi ve çocukların karakter oluşumlarını destekleyecek değerlere fazlaca yer vermesi bakımından değerler eğitimi için önemlidir. Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahalle Kahvesi, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Mahkeme Kapısı* ve *Seçme Hikâyeler* kitaplarında 19 değer türünde toplam 143 değer tespit edilmiştir. Sait Faik'in eserlerinin daha çok 'sevgi' (44) üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu değeri sırasıyla 'çalışkanlık' (16), 'sorumluluk' (13) ve 'yardımseverlik' (12) değerleri izlemiştir. Sait Faik eserlerinde insanı merkez aldığından, sıradan insanın yaşam kaygısını ve çabasını

betimlediğinden sevgi değerinin frekansının yüksek çıkması ve bu değeri çalışkanlık, sorumluluk gibi değerlerin takip etmesi oldukça olağandır. Eserlerinde toplam değer sayısının diğer çalışılan kitaplara göre daha az çıkması durum öykücülüğü ve yazarın hayatı farklı yorumlamasıyla açıklanabilir. Eserleri insan sevgisine odaklanması bakımından önemlidir ancak öykülerinde “alkol, sarhoşluk, meyhane, cinayet, cinsellik” gibi unsurlara da yer verilmesi, eserlerin çocuklara değerler eğitimi açısından uygunluğunu tartışılır hale getirmektedir.

Sabahattin Ali'nin *Değirmen*, *Ses*, *Kağrı*, *Sırça Köşk* ve *Yeni Dünya* kitaplarında 20 değer türünde toplam 185 değer tespit edilmiştir. Ali'nin eserlerinin daha çok ‘sevgi’ (34), ‘duyarlılık’ (25) ve ‘çalışkanlık’ (21) üzerine kurulduğu görülmektedir. Eserleri incelendiğinde sevgi değeri hemen göze çarpar aynı zamanda ezilen, hakkı yenilen, hor görülen insanları anlatır ve gerçek hikayelerle değerleri aktarır. Fakat eserlerinde argo söylemler, tütün, alkol ve şiddete yönelik kavramlar sıklıkla geçmektedir. Ayrıca eserler kin ve nefrete yönelik söylemler de barındırmaktadır. Bu durum çocuklar için olumsuz örnek teşkil etmektedir. Bu yüzden eserlerin değer aktarımında kullanılabilirliği tartışılabilir.

İncelenen eserlerin tamamı değerlendirildiğinde 27 değer türünde toplam 1071 değer tespit edilmiştir. ‘Sevgi’ (176), ‘duyarlılık’ (170), ‘çalışkanlık’ (107) ve ‘yardımseverlik’ (102) frekansı daha yüksek olan değerler olarak belirmiştir. ‘Vatanseverlik’ (5), ‘eşitlik’ (5), ‘sabır’ (3), ‘cesaret’ (3) ve ‘öz denetim’ (2) frekansı en düşük değerler olarak gözlenmiştir. Bütün değerler birbirleriyle iç içedir. Ama değerlerin neredeyse hepsini içine alan değer ‘sevgi’dir. Çünkü sevginin olmadığı yerde duyarlılık, yardımseverlik, barış, dayanışma, vatan sevgisi, aile birliğine önem, dostluk, hoşgörü, misafirperverlik, alçakgönüllülük değerlerinden bahsedilemez. Bu yüzden kitaplarda en çok işlenen değer %16 oranıyla sevgidir. Sevgi değerini aynı oranla (%16) duyarlılık, %10 oranla çalışkanlık, aynı oranla yardım severlik takip etmiştir. Oransal olarak frekansı en düşük değerler (%00) “vatanseverlik, eşitlik, sabır, cesaret ve öz denetim”dir. ‘Vatanseverlik’ değerinin oransal olarak frekansı en düşük değerler arasında yer alması incelenen kitaplar açısından olumsuz bir durum olarak yorumlanmıştır. İncelenen eserlerde tespit edilen değerler cümle içerisinde açık olarak ifade edilen değerlerdir. Kitaplar, karakter özellikleri ve olay örgüsü ile bir bütündür. Bu bağlamda genele bakıldığında cümlelerde açık bir şekilde ifade edilmese de bütün kitaplarda örtük olarak daha fazla değere gönderim yapıldığı muhakkaktır.

Ulusal ve evrensel değerleri çocuklara kazandırmanın en kolay ve kalıcı yolu kitaplardır. Araştırmada bilindik Türk yazarların çocuk kitaplarında hangi değerlerin ne sıklıkla ele alındığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Miyase Sertbarut, Gülten Dayıoğlu ve Bilgin Adalı'nın incelenen kitaplarında değerlerin duru bir Türkçe ile açık bir şekilde aktarıldığı gözlenmiştir. Bu eserler çocuklara değerler eğitimi açısından önerilebilecek niteliktedir. Sait Faik ve Sabahattin Ali'nin incelenen eserleri, kullanılan dil ve işlenen değerler açısından zengin bir içerik sunmasına karşın çocuklar için zararlı örnek teşkil edecek unsurlar da barındırmaktadır. Bu nedenle bu eserler daha ileri yaş düzeyleri için önerilebilir ya da bu eserlerin öğretmen kontrolünde okutulmasının daha yararlı olacağı söylenebilir.

Tartışma ve öneriler

Türk yazarların çocuk kitaplarında hangi değerlerin ne sıklıkla ele alındığını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada ortaokul ve üstü düzeyde en çok tanınan yazarlar ve eserlerinden rastgele seçilen 22 eser incelenmiştir. Alan yazında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında; bu çalışmanın bulgularının Han ve Türkyılmaz'ın (2020) Miyase Sertbarut'un romanlarını Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018) değerler eğitimi bağlamında inceledikleri çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği gözlenmiştir. Frekanslar farklılık gösterse de kitaplarda yer alan sevgi, dostluk, sorumluluk,

saygı, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma ve yardımseverlik değerleri her iki çalışmada da ortak değerler olarak tespit edilmiştir. Şen'in (2007), Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim okulları için önerdiği 100 Temel Eser serisinde yer alan eserlerin Türkçe öğretiminde değerler eğitimi için uygun olup olmadığının araştırıldığı çalışmasında, bütün değerler için geçerli olmamakla birlikte eserlerin değerler eğitimine uygun olduğu fakat 100 Temel Eser serisinde yer alan kitapların değer aktarımı için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kasap'ın (2019) Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarını değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında, 4 kitapta en çok işlenen değerlerin sırasıyla sorumluluk, adalet, sevgi, dostluk ve saygı olduğunu saptanmış, "Edebî eserlerin değer aktarımı konusunda bireylere somut veriler sunduğu göz önünde bulundurulduğunda incelenen kitapların değerlerin özümsemesi noktasında önemli bir kaynak olabileceği" sonucuna ulaşılmıştır. Aydın, Çelenk ve Can'ın (2018) Memduh Şevket Esenal öykülerini değer aktarımı açısından inceledikleri çalışmada; frekansı en yüksek olan duyarlılık ve dayanışma değerlerinin, "insanın toplumdaki yeri ve sosyal yönüyle, olgu ve olaylara kendisinin dışından bakabilmesiyle ilintili" olduğu, "İnsanlara karşı daha duyarlı olunması; kişilik özelliklerini, hassasiyetlerini, zaaflarını dikkate alarak hareket edilmesi gerekliliği" vurgulanmış, öğretim programlarının temel amacının, "topluma özgü değerlerin öğrencilerin farkındalığına sunulması ve bu değerlerin süreç içinde içselleştirilerek davranışa dönüştürülmesi(nin)" olduğu, bunun da en etkili yolunun "söz konusu değer unsurlarını doğrudan öğrenciye dayatmak yerine farklı araç gereç ve yöntemlerle öğrencinin sezgisine sunmak(tan)" geçtiği saptaması yapılmıştır. Özdemir ve Tulumcu (2017), değerler eğitiminde edebî eserlerden yararlanmayı sorguladıkları çalışmalarında, "Edebî eserlerin bireyin karakter gelişiminde ve bireylere değer aktarımında önemli rol oynadığı(nı)" vurgulamış, değerlerin "birey nasihat cümleleri ile değil de hayatın akışı içinde verilmiş olması(nın) okuyucu üzerindeki etkisini artıracak bir tercih" olabileceğine dikkat çekmişlerdir. Fırat ve Mocan (2014) ise Türkçe ders kitaplarındaki hikayelerde yer alan değerleri araştırdıkları çalışmalarında, "Bir toplumun sağlıklı bir şekilde bir arada yaşamasını ve devamlılığını sağlayan önemli, yazısız kurallar olan değerler(in), eğitim yardımıyla kuşaktan kuşağa aktarıl(dığına), Türkçe dersi(nin), eğitimin bu değer aktarımı işlevinde önemli bir görev üstlen(diğine), Türkçe ders kitaplarında yer alan edebî metinler(in), toplumun kabul ettiği/etmediği değerleri de içer(diğine) ve değerlerin çocuklara aktarımında kullanıl(dığına) vurgu yapmışlardır. Çalışmalarda incelenen çocuk kitaplarının hemen hemen hepsinin değer aktarımı konusunda yardımcı kaynak olabileceği belirtilmiştir. Bütün çalışmalarda değinilen diğer önemli nokta ise Türkçe derslerinin çocuklara değerler eğitimi için daha fazla görev üstlenmesidir.

Bulgulardan hareketle yapılacak çalışmalar için şu önerilerde bulunulabilir:

- Değerler eğitimi için seçilecek metinler veya kitaplar hem çocukların ilgisini çekmeli hem de değerler eğitiminde katkı sağlamalıdır. Bu amaç doğrultusunda özellikle güncel çocuk kitapları olmak üzere daha fazla kitap incelenmelidir.
- Değerler sadece okulda öğretilmez bu bakımdan aileler de öğretmenlerle iş birliği içinde olmalı ve ailelere kitap önerileri verilmelidir.
- Okul kütüphanelerinde değerler eğitimi bakımından zengin olan kitaplar daha fazla yer almalıdır.
- Çocukların kitaplarda öğrendikleri değerleri günlük hayata aktarmaları sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademesindeki gerçekteleşme derecesinin değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, N. (2006). *Elementary children's literatüre*. Boston: Pearson education
- Ateequ, S. I. (2015). Using children's literature in the teaching of moral education in Nigerian primary schools.
<https://www.semanticscholar.org/paper/USING-CHILDREN-%27-S-LITERATURE-IN-THE-TEACHING-OF-IN-Ateequ/a0a41366c7b23f6c5a237cb14be13c9df551fco8>
- Atlas, Y. (2003). *Big kids*. Tel Aviv: Yediot Ahronot (Hebrew).
- Aydın, İ., Çelenk, B. ve Can, Z. (2018). Memduh Şevket Esendal öykülerinin değerdaktarımı açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 254-275.
- Balat, G. U. (2004). Çocuklar ve değerdeler eğitimi. *Çoluk Çocuk*, 41, 18-20.
- Birch, D. (2005). Room for the strange: what Victorians can teach us about education, *The Times Literary/Supplement*, 01 April, Commentary, 14-15.
- Campoy, R. (1997). Creating moral curriculum: How to teach values using children's literature and metacognitive strategies. *Reading Improvement*, 34(2), 54-65.
- Court, D. & Rosental, E. (2007). Values embodied in children's literature used in early childhood education in Israeli state schools. *Early Childhood Education Journal*, (34)6, 407-414.
- Çapoğlu, E, Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerdeler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104.
- Çelikkaya, H (1996). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çubukçu, F. (2014). Values education through literary texts. *Journal of Social Studies Education Research Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 14-30.
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk kitaplarında eğitsellik. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2016). *Değerdeler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerdeler. *Değerdeler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Fırat, H, Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında hikayelerde yer alan değerdeler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183(183), 25-49.
- Gibbs, L. J., & Early, E. J. (1994). *Using children's literature to develop core values*. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation (ED 366992).
- Güneş, M. (2019). Alemdağ'da Var Bir Yılan'a kuir bakış. <https://medium.com/@m.gunes/alemdağda-var-bir-yılan-a-kuir-bakış-e6d75c674520>
- Han, C. ve Türkyılmaz, M. (2020). Miyase Sertbarut'un romanlarının değerdeler aktarımı bakımından incelenmesi. *TAY Journal*, 4(2), 122-151
- Jalongo, M. (2004). Stories that teach life lessons. *Early Childhood Today*, 19(2), 36-43.
- Johnsen, M. & Johnsen, S. (2007). Teaching character education using children's literature.
www.dpi.state.wi.us/pubsales.
- Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarının değerdeler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 24. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kilpatrick, W., Wolfe, G. & Wolfe, S.M. (1994). *Books that build character: a guide to teaching your child moral values through stories*. New York: Touchstone.
- Kirschbaum, H. (1994). 100 Ways to enhance values and morality in schools and youth settings Allyn & Bacon, Old Tappan, New Jersey.
- Kohlberg, L., Levin, C. & Hewer, A. (1983). *Moral stages: A current formulation and response to critics*. Basel: Karger.
- Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership*, 51(3), 6-11.
- Lombard, A. (1995). *Curriculum framework for kindergarten: State religious and non-religious schools, Arab and Druze schools (ages 3-6)*. Jerusalem: Ministry of Education, Culture and Sport (Hebrew).
- McCambridge, T.R. (2004). Imagination, critical thinking, and moral education as essential Elements of an Educational Community. Unpublished conference paper presented at 2. International Conference on imagination and Education, California Lutheran University, USA.
- MEB, (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB, (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mencious, L. (1997). *Moral education: A comparative study of the confucian plutonic and Kohlbergian approaches*. Michigan: UMI Dissertation Services.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research a guide to desing and implementation*. Selahattin Turan (Çev. Ed.). 3. Basımdan Çeviri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Olivito, P. (2006). <http://wik.ed.uiuc.edu/index.php/charactereducation>.
- Otten, E. H. (2002). *Developing character through literature*. Bloomington, in ERIC clearinghouse on reading, English and communication and the family learning association.
- Özdemir, M. ve İdi Tulumcu, F. (2017). Değerler eğitiminde edebi eserlerden yararlanma: Fatma Aliye'nin Muhadarat romanı örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4-özel sayı), 720-729.
- Pekdoğan, S., Korkmaz, H. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 59-72.
- Redmond, W. A. (2008). *Children's literature*. Microsoft Encarta.
- Rokeach, Milton (1973), *Nature of human values*. New York: The Free Press.
- Schwartz, S. (1999). *Basic human values: An overview*. Unpublished manuscript.
- Semenov, V. E. (2008). The value orientations of today's young people. *Russian Education and Society*, 50(1), 29-43.
- Singh, A. (2011). Evaluating the impacts of value education: Some case studies. *International Journal of Educational Planning & Administration*, 1, (1), 1-8.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargular) ve Türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Wolf, R. & Wolf, Y. (2002). Education for early childhood in conditions of complex reality. In Y. Iram, & N. Maslovati (Eds.), *Values education in broad instructional contexts* (pp. 145-162). Tel Aviv: Ramot (Hebrew).
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.